

Vechtkroniek

Een uitgave van de Historische Kring
van Loenen aan de Vecht, Loenersloot,
Nieuwersluis, Nigtevecht en Vreeland

Mei 2021 nr. **55**

De Historische Kring voor de kernen Loenen aan de Vecht, Loenersloot, Nieuwersluis, Nigtevecht en Vreeland in de gemeente Stichtse Vecht.

VECHTKRONIEK
verschijnt twee maal per jaar

REDACTIEADRES:
Vechtoever 1, 3633 XP Vreeland
0294-232695 / j.jonker@wxs.nl

REDACTIE:
Prof. em. S. Griffioen
Drs. J.J.M.A.M. Jonker-Duynstee
Drs. W. de Kruijter-Zandstra
W. Mooij
Dr. mr. H.W.G. van Schaik
S. Verster MA

SECRETARIAAT HKGL:
Mw. D. Gerritsen
Molenweg 44, 3604 AV Maarssen
030-2658021
wdgerritsen@gmail.com

WEBSITE: www.hkloenen.nl

BANKRELATIE: Rabo-Bank Loenen
NL53RABO 0310654017

VORMGEVING: Hans Stuart

DRUK: Dunnebier Print BV
ISSN: 1568-4164

Foto voorzijde: Leerlingen van de Nijverheidsschool in Loenen in de keuken van de school, ca. eind jaren '40, begin jaren '50. (Coll. W. Mooij)

Van de redactie

In de afgelopen jaren besteedden wij regelmatig aandacht aan de Tweede Wereldoorlog, gezien de jaarlijkse viering van de bevrijding, die plaats vond op op 5 mei 1945. In Loenen was aan het eind van de oorlog een evacuee te gast in het gezin Mooij. Willem Mooij haalt hier bijzondere herinneringen aan op. Uit vrees voor een Derde Wereldoorlog begin jaren '50 werd in Fort Nieuwersluis een atoomvrije commandopost ingericht voor de B.B., de Bescherming Bevolking. Wim van Schaik verhaalt over deze bijzondere ruimtes, die recentelijk zijn gerestaureerd en als 'museum' zijn opengesteld voor het publiek. Nieuwersluis was in vroeger tijden het knooppunt van de trekvaart tussen Amsterdam en Utrecht. De vondst van een notulenboekje van de inspecteurs van het veer Utrecht-Amsterdam leverde Sander Griffioen inspiratie smakelijk te vertellen over het gesjoemel van gegevens en clandestiene vrachten van de trekschuitjagers. Gerard Baar schreef over nog een ontduiker van de wet, zijn voorouder Frans Baar, een bekend stroper op en rond de Wijde Blik. Dat het zich onrechtmatig toe-eigenen van zaken van alle tijden was, bewijst het artikel van ondergetekende over de roof van taxussen op de buitenplaats Petersburg in Nigtevecht in 1719. Heel wat braver waren de leerlingen van de Nijverheidsschool in Loenen, waarover Wilma de Kruijter schreef. Deze school was van 1922 tot begin jaren '70 in Loenen gevestigd, eerst in 'de Hoge Stoep', later in het nieuw gebouwde pand aan de Vreelandseweg 11. Qua actualiteit haken wij aan bij de zusterstad-ondertekening op 21 mei tussen Stichtse Vecht (Breukelen) en Brooklyn (New York) bij de viering van 375 jaar Breukelen-Brooklyn. Ondergetekende dook sporen van de West-Indische Compagnie op in onze voormalige gemeente. Zo komen weer bijzondere momenten, plaatsen en personen aan bod over een tijdspanne van 300 jaar. Wat een rijke historie heeft ons werkgebied toch! Veel leesplezier, namens de redactie, *Juliette Jonker-Duynstee*

Inhoudsopgave

Gestolen taxussen op buitenplaats Petersburg - <i>Juliette Jonker-Duynstee</i>	3
Spanning bij nacht en ontij - over de onverbetelijke stroper Frans Baar - <i>Gerard Baar</i>	7
Het blinken en verzinken van de trekschuit weerspiegeld in een notulenboekje - <i>Sander Griffioen</i>	13
Uit het archief	19
Klassenfoto Openbare school 1942 - <i>Arie Valkenburg</i>	20
De BB Commandopost in Nieuwersluis - <i>Wim van Schaik</i>	22
De Nijverheidsschool in Loenen - <i>Wilma de Kruijter-Zandstra en Willem Mooij</i>	27
Sporen van de WIC in Loenen - <i>Juliette Jonker-Duynstee</i>	35
Tante Kee, de evacuee - <i>Willem Mooij en Juliette Jonker-Duynstee</i>	37
Achterpagina: Fanfare bij kasteel Loenersloot - <i>Juliette Jonker-Duynstee</i>	40

Gestolen taxussen op buitenplaats Petersburg

Juliette Jonker-Duynstee

Onrust op Petersburg! Eigenaar Christoffel Brants, zeer succesvol koopman op Rusland en goed bevriend met tsaar Peter de Grote, zou in augustus 1717 de Russische tsaar op zijn buitenplaats ontvangen. Vlak voor de ontvangst werd het pronkstuk van het huis, de tuin, door een bomdiefstal getroffen.

Het was 1717, vijf jaar nadat de tsaar Brants tot ridder had geslagen als dank voor zijn vele verleende diensten, waaronder het leveren van wapens en financiële hulp bij het bewapenen van het Russische leger. Brants was inmiddels in de ruim 25 jaar dat hij handel dreef met en in Rusland de centrale figuur geworden in de handelsbetrekkingen tussen de Republiek en Rusland. In 1607 kwam hij terug naar Amsterdam na een verblijf van veertien jaar in Archangelsk. Hij kocht niet alleen een huis aan de Keizersgracht, maar in 1709 ook een buitenplaats

aan de oever van de Vecht, tegenover het dorp Nigtevecht. Dit 'Huis ten Haen' (of 'Den Ham') van Jeronimus Velters liet hij door zijn vriend, architect Simon Schijnvoet verbouwen en verfraaien. Als eerbetoon aan zijn vriend de tsaar kreeg het huis de naam Petersburg.

Schijnvoet ontwierp niet alleen het huis maar ook de tuin, een uitermate fraai geheel in Franse stijl met waterpartijen, parterres, vormgesnoeide hagen, beelden en vazen, een orangerie, voliëre, speelhuis en zelfs een banja, een soort russische sauna. In augustus 1717 zou de tsaar voor zijn vertrek uit de Republiek een laatste groots bezoek brengen aan zijn vriend Brants. Als voorbereiding op dit bezoek moet de tuin natuurlijk met alle zorg omringd geweest zijn

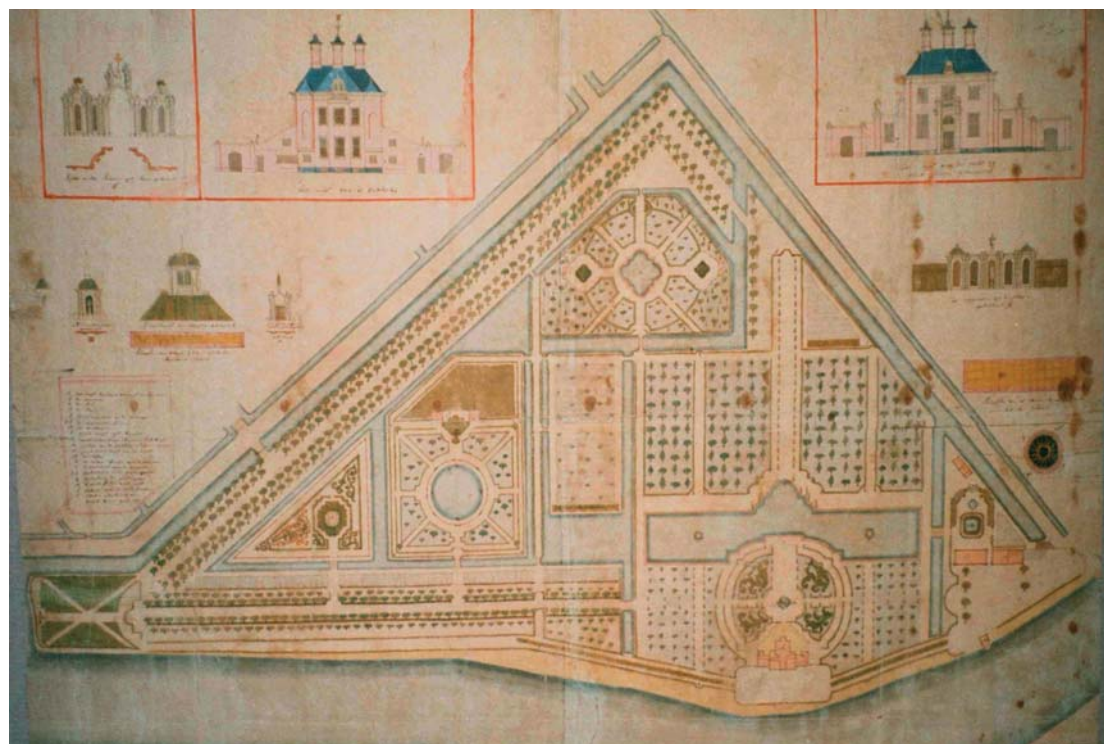
De tuin van Petersburg, gravure uit De Zegepraalende Vecht, D. Stoopendaal 1719.

Bezoek van tsaar Peter de Grote aan Petersburg, gezicht op de tuin en de waterwerken, schoolplaat N. Van der Waay. (Coll. Museon)

om op haar mooist te zijn. Groot zal dan ook de schrik zijn geweest, toen, juist in de snoei-periode, fraaie taxussen gestolen werden. De Amsterdamse Courant van 6 mei 1717 meldt:

Plattegrond van de buitenplaats Petersburg door Simon Schijnvoet, circa 1715. (Coll. Bibliotheek Academie van Wetenschappen, Petersburg)

‘Tusschen den 25 en 30 April is by het dorp Nichtevegt over de Plaets van den Hr. Christoffel Brants genaemt Petersburg, uyt de grond gestoolen 10 Piramide Taxis Boomen, van 8, tot 10 a 11 voeten hoog, die den daeder weet aen te wyzen, of de boomen te regt brengt aen Cornelis van Oosten op de Bloemmarkt tot Amsterdam sal 25 gulden tot een vereering genieten.’ Deze tekst levert de interessante informatie op waar buitenplaatseigenaren zoal hun bo-

men kochten. Kennelijk was de ‘blommarkt’ in Amsterdam een geschikte plek. Op bijgaande prent is de markt goed te zien, gehouden op maandagmorgen op de ‘houtmarkt’, de huidige Nieuwezijds Achterburgwal, schuin achter het Paleis op de Dam, het toenmalige stadhuis. Er liggen op de kade nog stapels planken die op de locatie van de houtmarkt duiden. Op pagina 6 is te zien dat deze houtmarkt al halverwege de 16de eeuw op deze plek werd gehouden.

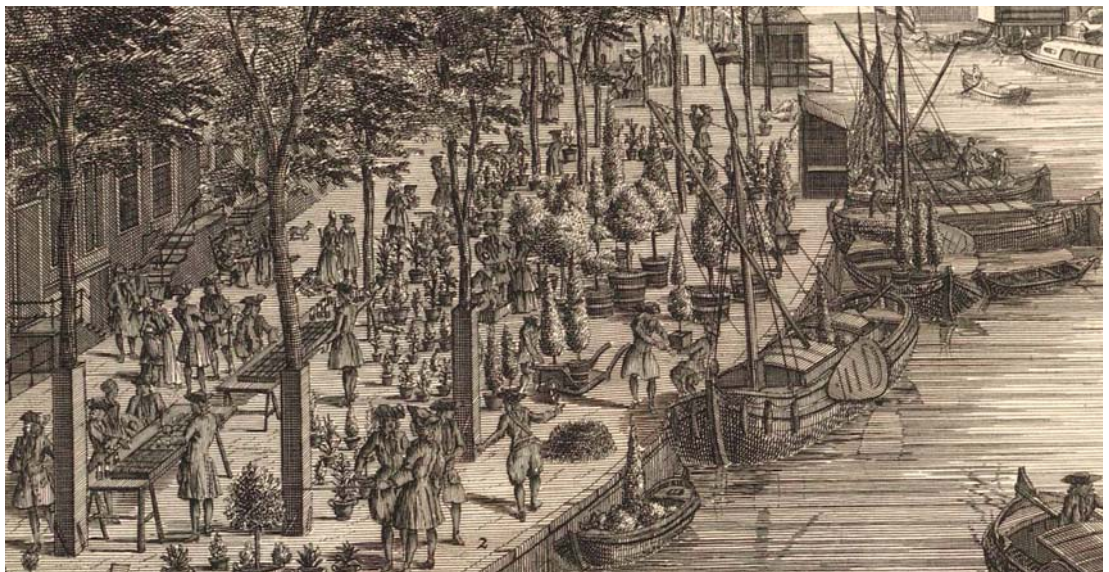

Gezicht op het stadhuis te Amsterdam, gravure door Andries en Hendrik de Leth 1719. (Coll. Rijksmuseum)

Eén van de verkopers op de Blommarkt was dus Cornelis van Oosten (1673-1723), een voor-
aanstaand entenier, die in Leiden en Amster-
dam enterijen had met een breed assortiment
(fruit)bomen. Ook kon je bij hem terecht voor

grote taxusbomen. Hij adverteerde bijvoor-
beeld in de Oprechte Haerlemsche courant van
25, 28 en 30 maart 1713 de verkoop van '3000
taxis-piramides-bomen van 4, 5, 6, 7 en 8
voet hoog en 1000 taxisbomen van 2, 3 en 4 voet
hoog tot hagen'.

Detail: De blommarkt.

Cornelis was een neef van Hendrick van Oosten, de Leidse enterij die in 1700 het traktaat De Nieuwe Nederlandse Bloem-hof ofte de sorgvuldige Hovenier schreef. Na de dood van Hendrick in 1719 kocht Cornelis zijn huis en enterij met alles erop en eraan voor in totaal 8.800 gulden (4.000 voor het huis en 4.800 voor al het plantsoen op de enterij). Het is wel verwonderlijk dat hij de beloning van 25 gulden instelt voor degene die meer weet over de bomroof, en niet Brants zelf.

Het bezoek van de tsaar en zijn vrouw aan de Vechtstreek was een groot succes. Zij bezochten ook nog de buitens Zijdebalen en Ouderhoek, maar het afscheids-tuinfeest op Petersburg was wel het hoogtepunt. Misschien pakte Brants nog wel extra uit omdat hij door de tsaar in deze periode ook tot de erfelijke Russische

adelstand werd verheven. Het was een feest 'dat alle pracht en luister overtrof wat hier te lande ooit door een particulier was aangericht', compleet met vuurwerk en veel drank. Helaas werd er zoveel gedronken dat de Russen in kruiwagens gasten dwars door de tuinen en prachtig geschoren hagen heen reden. Al waren de gestolen taxussen teruggevonden of herplaatst, ze waren nu alsnog vernield....

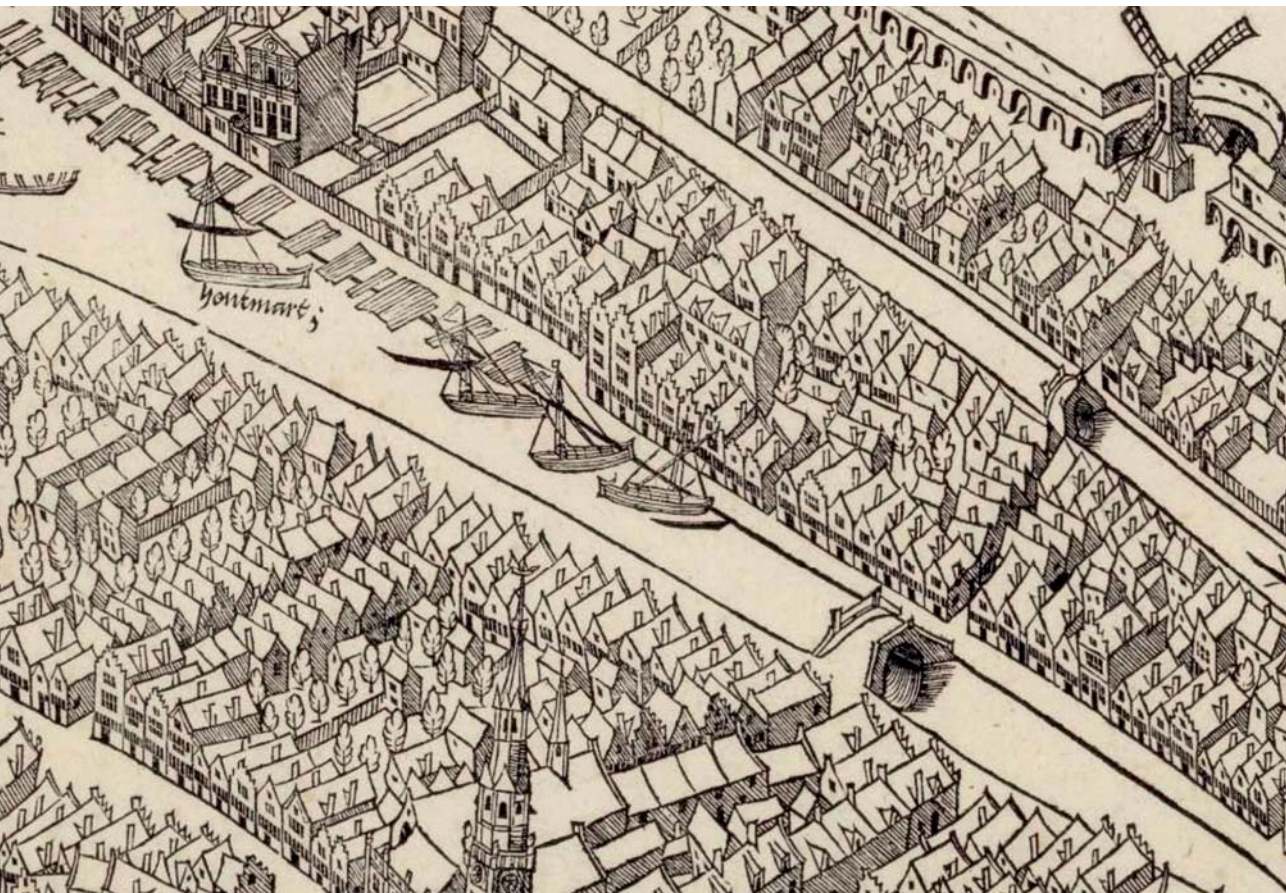
Bronnen:

Dekker, I. en Emaar, H., Vechtse paradijzen, Houten 2012.

Berkhout, Lenneke, 'Uyt de grond gestoolen 10 Piramide Taxis Boomen', website Tuinhistorisch Genootschap Cascade, nieuwsbrief 2 mei 2020.

Wladimiroff, I., Hollandse datsjás, Hollandse en Utrechtse buitenplaatsen van Amsterdamse kooplieden op Rusland, circa 1600-1800, Heemstede 2019.

Plattegrond van Amsterdam, detail met de houtmarkt waar ook de blommarkt werd gehouden, Cornelis Anthonisz 1544. (Coll. Rijksmuseum)

Spanning bij nacht en ontij over de onverbeterlijke stroper Frans Baar

Gerard Baar

De handen van Frans Baar, de broer van mijn betovergrootvader Barend, zouden gejeukt hebben bij het zien van het alsmaar uitdijende aantal grazende ganzen op de weilanden rondom de Vechtdorpen. Hij had er wel raad mee geweten als hij nog had geleefd.

Deze in Vreeland op nummer A 116 geboren telg uit het geslacht Baar, kreeg in 1814 als eerstgeboren zoon van Cornelis Baar (geboren in

1777) de naam van zijn grootvader. Die heette Frans Baar en was geboren rond 1735 in Engter bij Osnabrück. Hij was een van de eerste Hollandgänger die in Loenen bleef hangen. Later zouden er tientallen Duitsers als seizoensarbeider naar Loenen komen. Werk als turfstekers, hooimaaiers of hoveniers werd aangeboden bij café de Graaf van Orleans, als een soort beurs of levende Marktplaats avant la lettre. Vandaar dat de naam van dit café begin 19de eeuw 'moffenbeurs' was, later afgekort tot 'De Beurs'.

Frans Baar sr. trouwde in 1762 met Sijtje van Schaik uit Breukelen, waarna het echtpaar aan het Sluisje in Vreeland kwam te wonen en meerdere kinderen kreeg, waaronder genoemde Cornelis. Frans werd met zijn uit Duitsland afkomstige grootvader door zijn burens 'de mof' genoemd. Het Sluisje viel onder het ge-

Café de Graaf van Orleans in Loenen rond 1920. (Coll. W. Mooij)

recht Kortenhoef, maar de bewoners werden in Vreeland aangeslagen. Frans en Sijtje hebben, net als de meeste Vreelanders en Kortenhoefers in die tijd, altijd moeite gehad de eindjes aan elkaar te knopen. In 1785 was het gezin van Frans samen met bijna alle belastingplichtige inwoners van het dorp aangeslagen voor twee gulden en twaalf stuivers belastinggeld. De Schout en het Gerecht voelden aan dat ze lang niet al het geëiste geld binnen zouden krijgen. Ze besloten daarom dat er bij iedereen die op

de lijst stond een stuiver in de week opgehaald moest worden. Op die manier zou er in ieder geval een deel van de verwachte som geïnd worden. Wat restte zouden de paar vermogenden binnen de gemeente dan wel aanzuiveren. De geschiedenis zou uitwijzen dat er in de driekwart eeuw die op het bovenstaande volgde, weinig veranderde.

Het Sluisje diende al jaren om schuitjes, die turf uit de Kortenhoefse polder naar elders vervoerden, op de Vecht te brengen. Aanvankelijk zaten er nog geen sluisdeuren in de sluiscolk, maar werd deze afgesloten met schutbalken. Het was dus een hele klus als de sluis gesloten moest worden. De jongens Baar haalden geregeld kattenkwaad uit om de sluiswachter Portengen het werk zuur te maken. Dat bleek wel uit rond het jaar 1800 opgetekende archiefstukken over

het Sluisje, waaruit blijkt dat de jongens, als de sluis op peil was, opdoken om als de donder de schutbalken weg te trekken. Met het gevolg dat de sluis weer leegliep waardoor Portengen van voren af aan kon beginnen.

Zoon Cornelis verhuisde vanuit zijn ouderlijk huis aan het Sluisje naar Vreeland A 116, een van de Diaconiehuusjes aan de Lindengracht. Hier kreeg hij vijf kinderen, waaronder Barend, Jan en Frans jr., de stropende hoofdpersoon in dit verhaal. In 1829 kreeg Cornelis van de gemeente het stempel 'onvermogen' waarna hij uit Vreeland vertrok en met zijn gezin terugkeerde naar het Sluisje.

Het Sluisje, waar Frans Baar rond 1765 kwam te wonen.

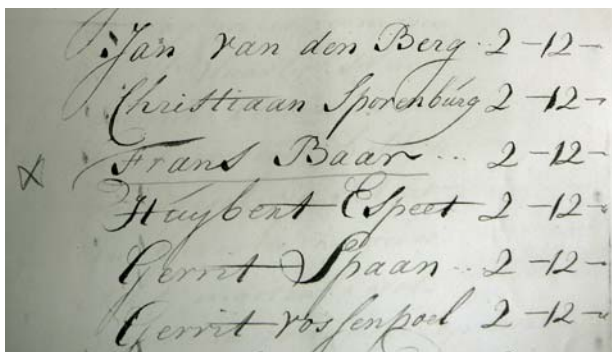
Foto uit circa 1904. (Coll. Lisman)

Frans zoekt zijn grenzen op

Cornelis zoon Barend Baar werd kleermaker en tapper. Zijn oudste zoon Korstiaan (geb. 1849) vertrok rond 1875 naar Nederhorst den Berg, waar hij trouwde met Helena de Bruijn. Zijn broer Jan (geb. 1851) volgde zijn voorbeeld en verhuisde ook naar Nederhorst, een jaar na zijn huwelijk met Marie Kramer (1850-1936) uit Amsterdam. Jan, van beroep metselaar, stichtte de Bergse tak van de familie. Hij kreeg samen met Marie twee zonen, Jodocus en Barend. Jan, die aan de Hinderdam woonde, stierf al op jonge leeftijd in het jaar 1883.

Frans, de broer van Cornelis, trouwde op 33-jarige leeftijd met Maria Pasch uit Amsterdam. Op de huwelijksakte staat dat hij in Kortenhoeft woonde, zodat hij uit huis (aan het Sluisje) getrouwd moet zijn. Later vond Frans een woinkje in het dorp Vreeland.

Belastingaanslag uit 1785 aan Frans Baar.

Korstiaan Baar met zijn vrouw Helena de Bruijn. (Coll. Baar)

Gezien de toevallig in het archief van Kortenhoef gevonden uitgaande stukken waarin zijn naam vermeld staat, was het iemand die graag met het geweer de polder introk. Hij zag er niet tegen op een kilometer of wat te lopen of te roeien om zijn 'hobby' uit te oefenen. Frans moest in ieder geval te voet over de Kleizuwe naar zijn jachtterrein, want een paard en wagen heeft hij zich nooit kunnen permitteren. De Vreelandse belastinggaarder noteerde in 1851 achter zijn naam een personele omslag van f 0,25 op jaarbasis, net als minstens de helft van de inwoners. Hij stond in het bevolkingsregister te boek als werkman, zodat hij van alle markten thuis geweest moet zijn om aan de kost te kunnen komen. Uit de stukken blijkt dat stropen zijn lust en zijn leven was. Zijn strooptochten liepen niet altijd goed af omdat de veldwachters maar wat graag overtreders van de jachtwet betraptten. De premie die daarvoor stond was niet gering.

Het kostte deze wetshandhavers wel enorm veel moeite, tijd en geduld om eens een keer iemand bij de kraag te vatten.

Nachtelijke strapatsen

Het lag voor de hand dat het werkterrein van Frans meer richting Horstermeer en Kortenhoef lag. Zijn familie woonde nog altijd op het Sluisje, zodat hij er ongetwijfeld zijn bootje had liggen. Hij kon van daaruit gemakkelijk vertrekken om lekker op de Wijde Blik of in de verderop gelegen polders te gaan struinen. Om bij de Horstermeerdijk te komen kon stroper

Veldwachter Scheepmaker kreeg een nieuwe jas

Gezien hun werk in weer en wind was het duurste kledingstuk van een veldwachter zijn jas, want die moest hem zowel overdag als bij nacht en ontij beschermen tegen kou en regen. De gezondheid van de gezagsdragers mocht in geen geval gevaar lopen. In 1855 keek de Vreelandse gemeenteraad niet op een paar centen toen de dorpsveldwachter een nieuwe jas nodig had. Bij mijn weten is Frans Baar nooit door deze Vreelandse diender gesnapt, want hij zocht zijn heil meestal in de polders van Kortenhoef of op de dijk van de Horstermeer. Dat gebied beschouwde hij als zijn stropersdomein. En Frans was ongetwijfeld slim genoeg om een naderende veldwachter tijdig in de gaten te hebben. De kleur van de jas van Scheepmaker wist hij toevallig al voordat deze af was. Dat kwam doordat zijn broer Barend Baar (mijn tak) de opdracht van de gemeente kreeg om zo'n jas te maken. Hij kaapte de opdracht voor de neus van een concurrerende Nigtevechtse kleermaker weg. Hier gebiedt de duidelijkheid te zeggen dat Vreeland en Nigtevecht toen één gemeente vormden. Barend, die zich naast kleermaker ook tapper en koopman noemde, had ongeveer fl. 25,- nodig om veldwachter Scheepmaker weer voor jaren te beschermen tegen de elementen. Tot volle tevredenheid van de gemeenteraad. Later bleek dat de man ook nog een nieuwe pet nodig had. Er zat genoeg geld in kas, de raadsleden stemden unaniem voor.

Frans ook vanaf het Sluisje over het Meentje lopen, een pad waarover de huidige N201 (de Vreelandseweg) is aangelegd. Bij de Gabriëlmolen hoefde hij dan alleen de Kleizuwe over te steken om in zijn niet gepachte jachtgebied te komen. Dit pad vormde de enige verbinding met het Gooi, waardoor deze verbindingsweg vanaf de opening van station Vreeland, in 1853, veel meer voertuigen te verwerken kreeg.

Toch een keer betrap

Uit een requisitoir van dagvaarding van het Kantongerecht Naarden valt op te maken dat Frans in 1847 in ieder geval iets had uitgevreten wat niet door de beugel kon. Het Kantongerecht Loenen moest dit officiële schrijven door een deurwaarder aan hem laten overhandigen. Jaren later bleek dat het voor de rechter verschijnen hem niet tot andere gedachten had gebracht. Het lijkt mij stug dat hij in de tijd die tussen de dagvaarding en de jaren erna lag nooit eens tegen de lamp is gelopen, want het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Het wild liep bij hem bij wijze van spreken langs de voordeur. Frans woonde met zijn vrouw en vijf kinderen in een van de diaconiehuysjes aan de Lindengracht. Hij had het niet breed en vond waarschijnlijk afnemers genoeg voor alles wat hij schoot, ving of raapte.

En jawel!

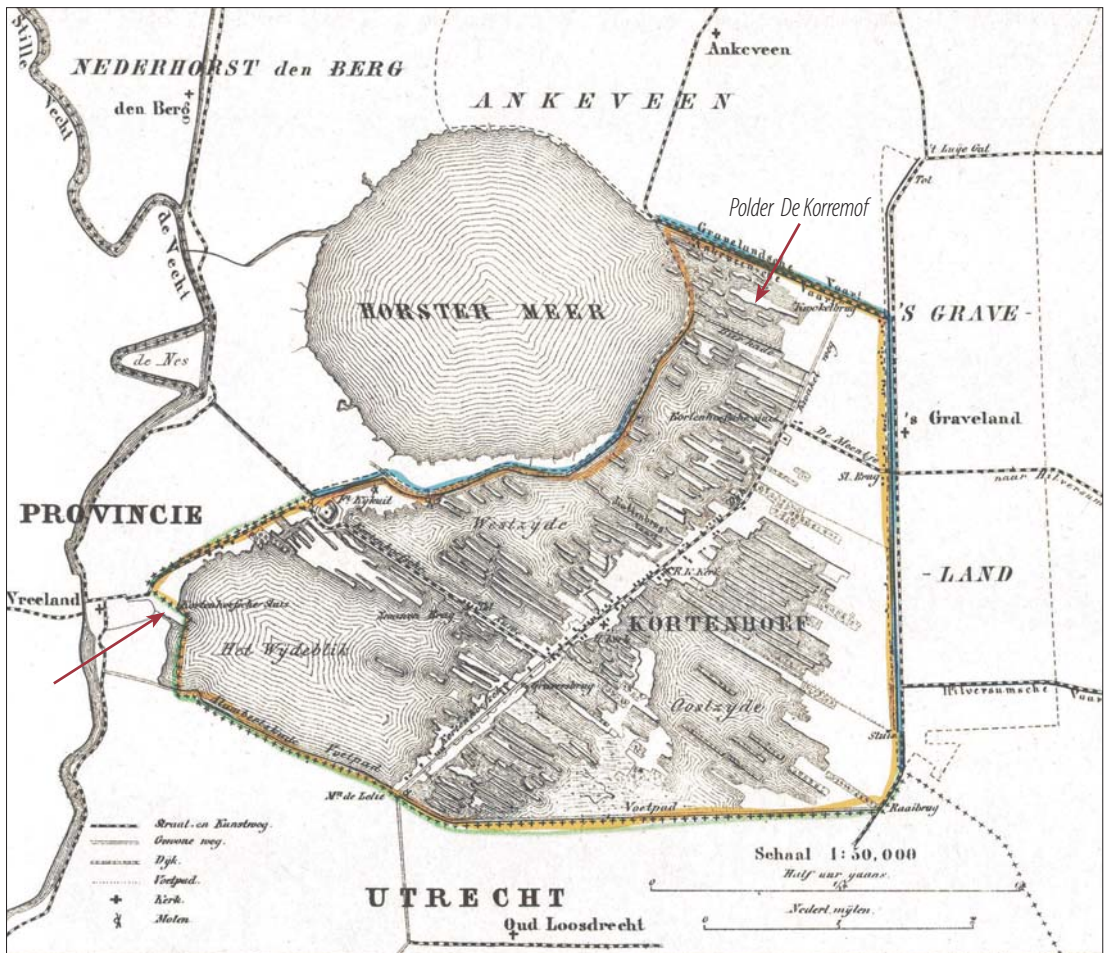
In 1858 had hij weer de pech betrap te worden, dit keer door J.F. Eggink, de Kortenhoefse veldwachter. Deze stapte bijna een jaar later (juli 1859) naar zijn toenmalige baas, burgemeester M.C. van Pellecom, om zich bij hem te beklagen over het feit dat hij voor dat proces-verbaal nog nooit de premie had ontvangen die wettelijk vaststond voor het op heterdaad betrappen van wilddieven. De burgemeester schreef daarop een brief aan de Commissaris van de Koning in Noord-Holland. Hij gaf hierin te kennen dat een zekere Frans Baar uit Vreeland bijna een jaar geleden door Eggink bekeurd was voor het

Marie Baar-Kramer, de vrouw van Jan Baar. (Coll. Baar)

overtreden van de jachtwet. Het Kantongerecht te Naarden had de zaak behandeld en had de man tot een geldboete of gevangenisstraf veroordeeld. De burgemeester besloot zijn bede met de vraag of de premie alsnog aan hem overgemaakt kon worden, indien deze nog niet verstuurd zou zijn.

Laat Frans nou in september van hetzelfde jaar weer betrap worden, samen met G.J. van de Feen, een rijksontvanger uit Vinkeveen en W.K. van der Does uit Abcoude, al jagend op gronden die het eigendom waren van het fonds der geabandonneerde (afgestane) landen van Kortenhoef. Over dat fonds had het bestuur van de Kortenhoefse polder het beheer. Veldwachter Eggink bracht, in samenwerking met de Hilversumse onbezoldigde rijksveldwachter De Wit, het drietal tot staan op land aan de Bierkade in polder de Korremof.

Het werkerrein (geel omrand) van Frans Baar: de Wijde Blik en de Kortenboefse plassen. In de linkerhoek ligt 't Sluisje, bij de Kortenboefse sluis. Uit de Gemeente atlas van Nederland van J. Kuyper 1865-1870.

De nasleep

Burgemeester Van Pellecom stuurde de drie processen-verbaal van Eggink op 5 september 1859 naar de Officier van Justitie te Amsterdam. In een begeleidend schrijven liet hij geen spaan heel van het zijdelings aan mij verwante familielid. De burgemeester haalde in zijn brief tevens het bovengenoemd gepleegde, strafbare feit van het voorgaande jaar (1858) aan, het jagen zonder acte. Hij benadrukte dat Frans Baar bij vonnis van het Kantongerecht voor die overtreding was veroordeeld. Volgens de burgemeester stoorde Frans zich nergens aan

en ging hij gewoon door met stropen. Hij probeerde altijd op allerlei manieren onder geconstateerde strafbare feiten uit te komen. Frans presteerde het, nadat hij betrapt en bekeurd was voor het jagen op die gronden, waarvan het gras verpacht was aan een zekere G. Ketelaar uit Ankeveen, even daarna zogenaamd een briefje van die man te laten zien. Op dat vodge stond in potlood geschreven dat Ketelaar aan Frans Baar permissie had gegeven om op het door hem gepachte land te mogen jagen, bekrachtigd met de handtekening van Ketelaar. Frans had pech: Ketelaar had dat briefje nooit op kunnen stellen omdat hij de kunst van het schrijven niet machtig was.

Des duivels

Burgemeester Van Pellecom schreef nog veel meer, uit zijn tirade kon ik opmaken dat de man het gedrag van Frans Baar helemaal zat was. Onverbloemd deelde hij de Officier van Justitie mee dat Frans 's nachts al rovend en stropend in de (Kortenhoefse) polder zwierf. De man stal vis uit fuiken en nam zo goed als zeker zelfs fuiken mee. Van Pellecom memoreerde dat hij die vergrijpen al genoemd had in een paar dagen daarvoor door hem opgemaakt en verstuurd proces-verbaal. Frans Baar plaatste bovendien 's nachts netten op de dijk van de Horstermeer, welke aan de Kortenhoefse polder grenst, om eenden te vangen. De burgemeester schroomde niet de brigadier der rijksveldwacht te Weesp daarvan te verwittigen. Hij besloot zijn schrijven met er op aan te dringen dat Baar, die bij hem en alle Kortenhoefers bekend stond als een groot stroper, dringend gestraft zou moeten worden. Hij vernam dan graag de strafmaat voor alle geconstateerde feiten. Tussen de regels door opteerde hij voor het gevang.

Ter vergoelijking

Frans was lang niet de enige die bij nacht en ontij in de polder te vinden was. Een paar voorbeelden: Op 8 januari 1861 maakte veldwachter Vree, pas aangesteld in Kortenhoef, proces-verbaal op tegen de gebroeders P. Ledder uit Kortenhoef en K. Ledder, woonachtig in Nederhorst den Berg, wegens het overtreden van de jachtwet. In Nederhorst had Ledder het hele nog niet drooggemaakte Horstermeer voor zijn strooptochten tot zijn beschikking. Veldwachter Vree mocht niet op dat meer komen. Het was hem, voor zover ik uit de stukken heb begrepen, niet toegestaan grensoverschrijdend op te treden. Nederhorst den Berg was het domein van veldwachter De Die. In een van de buurtschappen betrapte deze wetshandhaver ene Froukje de Jong. Hij had een schot gehoord en was er heilig van overtuigd dat dat door de verdachte was afgevuurd op wild vanuit haar

openstaande keukenraam. Omdat De Die toevallig niet ver van haar huisje op verkenning was, kon hij gelijk poolshoogte gaan nemen. Froukje ontkende, maar het geweer voelde nog warm aan zodat De Die het in beslag nam. Naar het slaghoedje durfde hij niet te zoeken omdat hij het idee had dat ze dat in haar jasschort had verstoppt. Zijn baas, burgemeester Schottelink van Nederhorst den Berg, vroeg in 1883 voor hem bij de gemeenteraad een extra toelage aan. Sinds het begin van de inrichting van de drooggemaakte Horstermeer, waarvan de drooglegging in 1882 voltooid was, waren er heel wat op buit beluste stropers bijgekomen.

Tot slot

Frans Baar was in dat jaar inmiddels 68 jaar geworden. Het zal hem niet veel meer uitgemakt hebben dat er polderwerkers waren die ook graag wat wild vingen. Hij stierf in 1887 en is begraven op het kerkhof van Slootdijk. Het bijbehorende kerkje staat er al jaren niet meer. De buurtschap heet nu Kerkklaan. Alleen de begraafplaats ligt er nog en is tot Rijksmonument verklaard. Zou Frans Baar zich in zijn graf omkeren als hij nu al dat gegak van de ganzen zou kunnen horen? Ik ben er haast wel zeker van. Om ze te verjagen schijnt ook olifantsgras te helpen, maar dat eten de koeien weer niet.

Met dank aan Willem Mooij. Hij gaf mij het proces-verbaal voor Frans Baar in 2004. We konden toen nog in het archief in het Gemeentehuis van Loenen aan de Vecht terecht.

Bronnen:

Rijksarchief Utrecht (RAU) Dorpsgerechten, inv.nrs. 1148-1149 (1758-1764), blz. 114.

Rijksarchief Utrecht (RAU), Loenen Stichts Het Hof van Utrecht. Rechterlijke archieven vóór 1811.

Streekarchief Gooi en Vecht, Mag.nr 274, Archief Kortenhoef, n. 1975 en 1976.

Het blinken en verzinken van de trekschuit weerspiegeld in een notulenboekje

Sander Griffioen

De vondst

Toen Wim van Schaik en ik in november 2018 het Stadsarchief Amsterdam bezochten wachtte ons een interessante ontdekking. We wilden meer te weten te komen over het veer Utrecht-Amsterdam, in het kader van een samenwerkingsproject met de HK Maarssen (Jan Simonis en Hans van Bemmel). Wim haalde bij de balie een dikke map af met besluiten en regelingen. Daarin bleek zich een boekje te bevinden dat uiterlijk meer had van een poesiealbum uit onze jeugd dan van iets van blijvende waarde. Ook de tekening met de twee hanen aan de binnenzijde leek voor een poesiealbum bestemd. Het gedichtje er onder was eerst niet goed thuis te brengen: wie zijn die hanen die maar beter op hun zaak moeten letten? Pas bij doorlezen bleek het een notulenboekje te zijn

van de 'overlieden' (inspecteurs) voor het veer Utrecht-Amsterdam. De hanen zijn de schippers; en de boodschap is: hanengedrag komt je duur te staan als je geen orde op zaken houdt.

Het notulenboekje

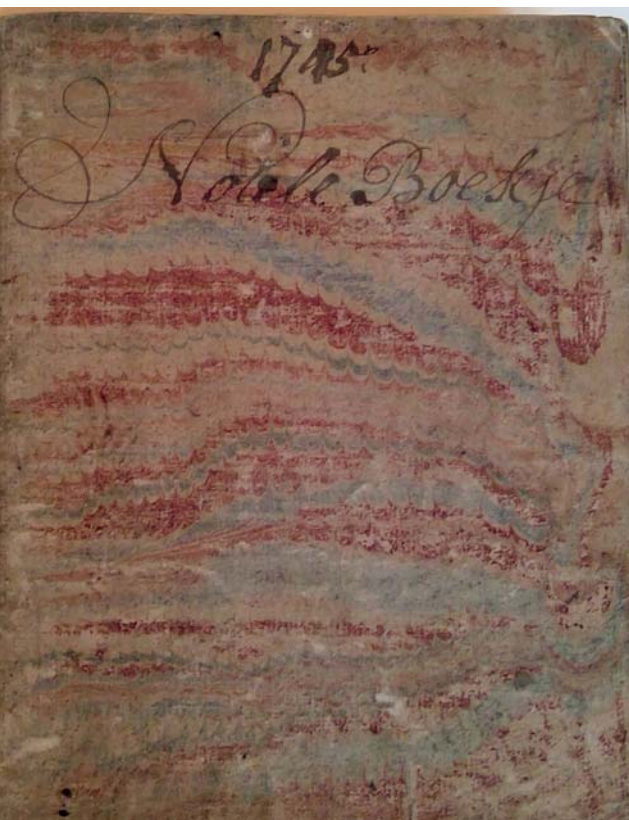
De ondertekende rapportjes - sommige kort, andere uitvoeriger - bestrijken de periode 1745 tot 1829, en gaan vooral over het gesjoemel van schippers met de afdracht van wat ze van passagiers ontvingen en in de tweede plaats over het clandestien vervoeren van bepaalde vracht. Het

De trekschuitverbinding tussen Amsterdam en Utrecht kwam vanaf 1629 op gang na de aanleg van het jaagpad tussen beide steden.

Deze gravure uit circa 1860 toont een situatie à la langs de Vecht. (Reinier Vinkeles, Coll. Rijksmuseum)

geheel biedt een verrassend inkijkje in de kwetsbaarheid van een vervoersysteem dat een internationale reputatie bezat: de eerste vorm van openbaar vervoer, compleet met dienstregeling en vaste tarieven¹, en dat op respectabele passagiersaantallen kon bogen: in Nieuwersluis alleen al voeren een vijftigduizend reizigers per jaar door de Nieuwe Wetering naar de Angstel.² Gaat die reputatie nu onderuit? Nee, het boekje laat niet zien hoeveel er geïnspecteerd werd en hoe vaak de hanen wel oppassend waren gebleken. Bovendien getuigt het werk van de inspecteurs op bepaalde wijze ook van de vitaliteit van het systeem. Want wat ons direct al trof was de hoogte van de boetes: die bij recidive al snel opliepen tot fl. 50,-, een bedrag waarvoor een schipper toentertijd ongeveer twee maanden moest werken.³ Maar nog frapperanter was de grifheid waarmee betaald werd.

Omslag notulenboekje.

Pas in 1825 blijkt het prestige van de trekschuit dusdanig gedaald dat schipper P. van Rossum 'bij de Heeren Burgemeesters heeft bedankt voor zijn post als zetschipper⁴ en door dien weg den boeten volgens de wet niet heeft betaald'. Hierna volgt in het boekje nog maar één rapportje uit 1829, en wel van een tierende schipper die in het bijzijn van de passagiers de inspecteurs de huid vol scheldt en op hoge toon verklaart dat de Commissaris van het veer niets op zijn schuit te maken heeft. De inspecteurs besluiten de zaak aan Commissaris Van Paps voor te leggen, onder toevoeging van namen en adressen van passagiers die bereid waren voor hen te getuigen. En daarmee sluit dit notulenboekje af dat strijdlustig opende en in mineur eindigde.

Overlieden en schippers

Ik noemde de Commissaris van het veer. Dat was de hoogst verantwoordelijke, die zelf direct onder het College van Burgemeesters stond. Vermoedelijk was het opzichtersambt nog maar kort voor 1745 ingesteld met het doel de Commissaris te ontlasten. Dit valt af te leiden uit het feit dat de eerste rapportjes nergens teruggrijpen op eerder geconstateerde overtredingen, terwijl bij de vaststelling van de boete zwaar woog of om een eerste vergrijp ging dan wel een herhaling. Een tweede aanwijzing in deze richting is dat de eerste rapportjes over een zaak handelen die typisch de Commissaris aanging: wrijvingen tussen de schippers die onder Utrecht en die onder Amsterdam ressorteerden, met als gevolg dat de lading niet eerlijk werd verdeeld. De Utrechters klaagden steen en been over onheuse behandeling (en de Amsterdammers idem dito). Op 29 november 1749 arrangeerden de inspecteurs in de gildekamer van de Utrechtschippers een gesprek van een vijftal van hen met de Commissaris (met opzet zonder verslaglegging).

De schipper was en bleef het hoogste gezag op de schuit. Voorwaarde voor strafoplegging was daarom gebleken kwade trouw. Was die heel dui-

1745 21. In 'nij de lasten schijnt heeft gehad van Utrecht
 29. Vol. 1. hult, en op Loender sloot en Een op de slagt
 vaal van vier inder Roeff, is Schipprot van de
 Schijnt ter burgh en van Riffes, haet
 Inre 22. de avond schijnt heeft gehad
 5. van Val en Een op Inre af sech
 Omte de allboor heeft de last wicken getreng
 in 3. van de 2. van 10. 82

Arauen, Vrest Rog, Altoijt, Vakkor
 want, Als Men, Koemt, Op 'n akker
 En Vindt het Van Vrest, Welke steldt
 Van Kost het Enkelt, of Dubbelt, Galt
 al. Sijn, 'n Spoor, Roy, soo Vast
 Gij Wordt, Dooe 'n partey, Vrest st

1745 21. In 'nij de lasten schijnt heeft gehad van Utrecht
 29. Vol. 1. hult, en op Loender sloot en Een op de slagt
 vaal van vier inder Roeff, is Schipprot van de
 Schijnt ter burgh en van Riffes, haet
 Inre 22. de avond schijnt heeft gehad
 5. van Val en Een op Inre af sech
 Omte de allboor heeft de last wicken getreng
 in 3. van de 2. van 10. 82

1745 21. In 'nij de lasten schijnt heeft gehad van Utrecht
 29. Vol. 1. hult, en op Loender sloot en Een op de slagt
 vaal van vier inder Roeff, is Schipprot van de
 Schijnt ter burgh en van Riffes, haet
 Inre 22. de avond schijnt heeft gehad
 5. van Val en Een op Inre af sech
 Omte de allboor heeft de last wicken getreng
 in 3. van de 2. van 10. 82

1745 21. In 'nij de lasten schijnt heeft gehad van Utrecht
 29. Vol. 1. hult, en op Loender sloot en Een op de slagt
 vaal van vier inder Roeff, is Schipprot van de
 Schijnt ter burgh en van Riffes, haet
 Inre 22. de avond schijnt heeft gehad
 5. van Val en Een op Inre af sech
 Omte de allboor heeft de last wicken getreng
 in 3. van de 2. van 10. 82

De eerste bladzijden met de tekening van de hanen en het in de tekst genoemde gedichtje.

delijk aanwezig, dan werd ook hoog beboet. Dit lot trof Willem Paulus in april 1764 die op De Deling verscheen (het kantoor waar de vracht werd verdeeld en ook de afrekening plaatsvond) met de mededeling dat hij zijn biljetten was kwijtgeraakt. En 'heeft op een pampiertje na zijn eijgen welgevallen daar opgeschreven soo veel volle en soo halve⁵ als hem goetdachte'. Hij moest voor de burgemeesters verschijnen, die hem voor de somma van vijftig gulden beboetten.

Interessant is het taalgebruik. Termen gaan en komen. 'Dimitteren' (ontslaan) verdwijnt en met het woord verdwijnt ook de schipper van het toneel die in de periode 1785-1795 viermaal in de fout ging, en nu gedimmitteerd werd; 'vrachtbrief' en 'boete' doen hun intrede en zijn al spoedig niet meer weg te denken. Een constante is 'gevisiteerd', dat verschillend gespeld wordt, bijv. zo:

de overlieden hebben op 25e juli 1768 Willem de Goeijer 'gevisenteert' die 'twee van de Nieuwer-sluis versweegen' had, en omdat dit de tweede keer was, fl. 25,- moest betalen.

Naar het gebruik van die tijd werd bij de strafoplegging niet doorgevraagd naar motieven. De uitzondering is een voorval in april 1778 waarbij een schipper het ook wel heel bont maakte, door achtereenvolgens in Zuilen vier passagiers op te pikken van wie hij er twee noteerde, in Maarsse ten van wie wederom slechts twee werden opgeschreven, in Breukelen drie waarvan er twee werden verantwoord - en of dit alles nog niet genoeg was, aan de Voetangel van passagiers meer vroeg dan het vastgestelde tarief. Toen hij in Amsterdam op De Deling verscheen, werd hem 'gevraagd waarom hij zulks heeft gedaan en heeft geseyt dat hij het gedaan heeft om een gelagije te hebben'. Had hij een festijn in een gelagkamer willen aanrichten? Hoe dit ook zij, de boete van fl. 10,- werd prompt voldaan.

Een apart punt was de lading. Kennelijk was het de schipper toegestaan kleine vracht mee te nemen en die op de plaats van aankomst zelf uit te venten, mits bij vertrek getoond aan de Commissaris en bijgeschreven op de vrachtbrief. We lezen echter van een schipper die een oude kaas naar binnen smokkelde, en van een tweede die hetzelfde deed met een aantal doosjes waarvan hij een gedeelte bij een ander veer moest afgeven (en aldaar vragen over de herkomst niet bevredigend kon beantwoorden). Nog weer een derde toonde in 1810 één blik met brieven, maar hield een tweede blik verborgen dat met een touwtje onder het eerste bevestigd was; bij het weglopen schoot evenwel het touwtje los en kwam er een brief tevoorschijn die aan Hr. Schimmelpenninck te Amsterdam was geadresseerd. De gewezen raadspensionaris? Maar wat moest deze

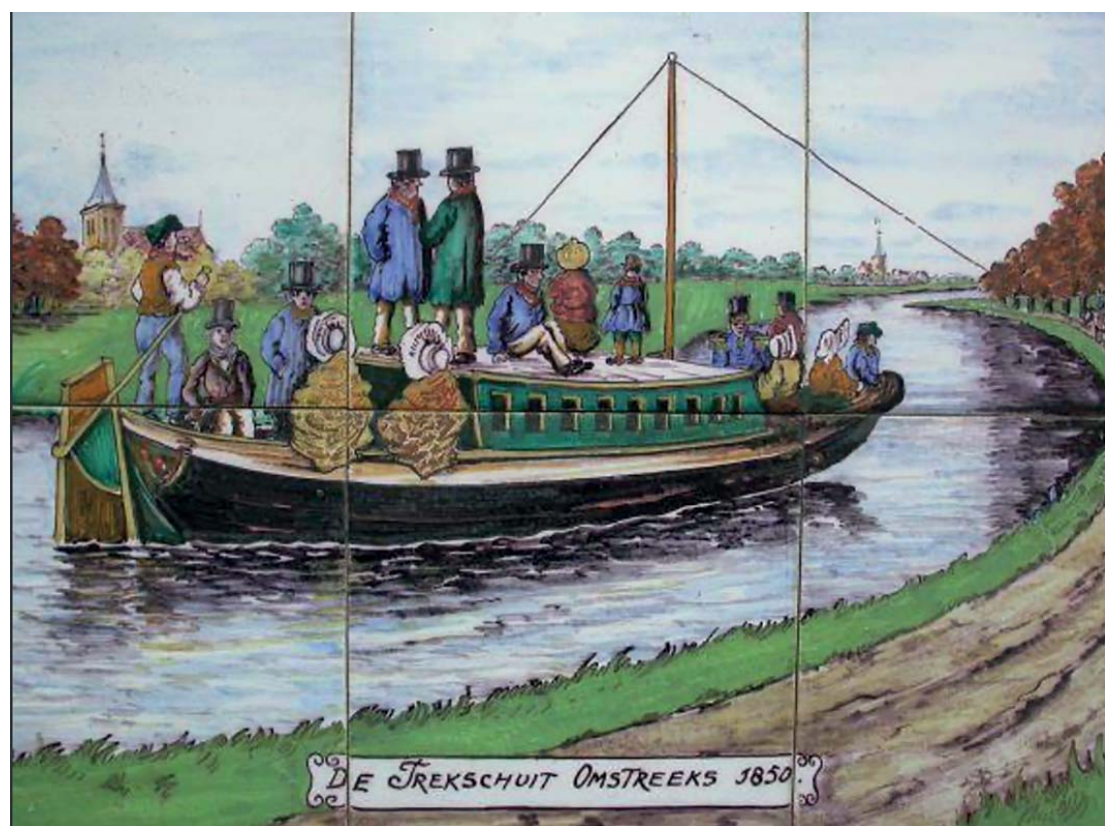
met de in de brief vervatte oproep om onverwijld los buskruit te zenden? Het uitvoerige inspectierapport eindigde met de vermelding dat de schipper voor de burgemeesters ontboden werd, en het bestond om daar de inspecteurs zwart te maken. Hij kwam er af met een ernstige waarschuwing en een boete van fl. 70,-.⁶

De passagiers

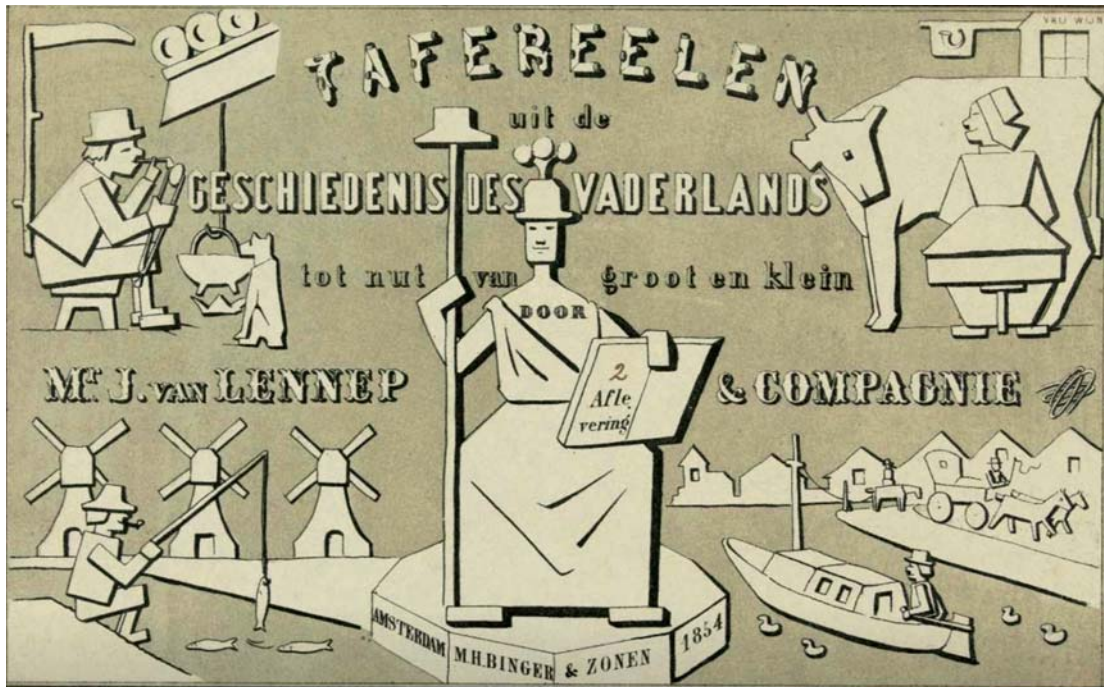
Over de passagiers horen we in het notulenboekje maar enkele keren; in alle gevallen gaat het om dronken schippers die er grove taal uitslaan. Passagiers worden in zulke gevallen zo snel mogelijk afgeschermd, want als er iets was dat het karakter van openbaar vervoer bedreigde, was het wel dit soort van incidenten.

Wat menig buitenlandse bezoeker in het bijzonder trof was dat op de trekschuit rijk en arm, hoog en laag ongedwongen bij elkaar zaten. Aan deze zijde van het graf was de schuit

Tegeltableau met een trekschuit vol passagiers rond 1850.
(Part. coll., via www.groenehartfotografie.nl)

nog één van de weinige plekken waar hoog en laag elkaar ontmoetten (vgl. Job 3:19). Weliswaar was het zo dat de allervoornaamsten en de allerarmsten de trekschuit meden – de eersten omdat ze aan paard of karos de voorkeur gaven, de laatsten omdat ze de middelen ertoe niet bezaten⁷, maar evengoed was het gezelschap zeer gemêleerd. De ongedwongenheid uitte zich bijvoorbeeld hierin dat zelfs mannen van enige stand zonder gêne in de aanwezigheid van jonge dames vanaf de schuit in de vaart waterden.⁸ In dezelfde geest, maar ingetogener verwoord, prees een Duitse veldprediker in 1793 de reis per trekschuit aan omdat je hier ongemerkt ‘een uiterst gemengd gezelschap van mensen uit allerlei klassen’ kon observeren.⁹

In de negentiende eeuw gaat evenwel iets spelen dat moeilijker beheersbaar bleek dan drankmisbruik op de schuit: de behoefte aan sociale distantie. Vergeten we niet dat de situatie in Holland in de bloeitijd van de trekschuit tamelijk uniek was. Wij kenden namelijk, in tegenstelling tot Frankrijk, Engeland en Pruisen,

Titelblad van J. van Lennep, Tafereelen uit de Geschiedenis des Vaderlands tot nut van groot en klein, 1854.

geen hofcultuur van betekenis: het hof bevond zich in een duingebied en was vergelijkenderwijs van bescheiden omvang. De geaffecteerde spraak en de deftigheid van de hofkliek (de term is van Couperus) werden daarom nooit in die mate bepalend als in de buurlanden het geval was. En dus speelde bij ons in de omgang ook het standsverschil een naar verhouding geringere rol. Zonder deze betrekkelijk egalitaire cultuur had het vervoer per trekschuit nooit die hoge vlucht kunnen nemen! Maar na de Franse tijd ontwikkelt zich te onzent toch een behoefte aan sociale distantie. Het eerder gesignaleerde prestigeverlies van de trekschuit is voor een deel hieraan te wijten. Want het duurde niet lang of de betere standen voelden zich tussen het gewone volk niet meer op hun gemak. Geen wonder eigenlijk, want de trekschuit kende weinig comfort. Om ons tot de sanitaire voorzieningen te bepalen: een heer van stand vond aan boord nog wel een plekje om zich af te zonderen, maar

voor de dames was er vermoedelijk niets dan een enigszins verdekt opgestelde ton. Met het ene kwam het andere. De ‘schuitpraatjes’ die ooit van een opinievormende betekenis waren geweest, werden in toenemende mate als vervelend ervaren. Zoals het in de Camera Obscura heet: ze ‘bestaan geregeld uit dezelfde ingrediënten en vallen eenstemmig in denzelfden toon’ (1837).

Tekenend voor een nieuwe gevoeligheid is de ontvangst in 1854 van een door Jacob van Lennep verzorgde verzameling van spotversjes en karikatuurtekeningen. Op de omslag prijkte ‘de Nederlandsche Maagd te midden van een pijpjesrookenden boer, ene melkende boerin, een hengelenden visscher en eene door eendjes omringde trekschuit.’¹⁰ (afb. 4). De uitgave

was bedoeld als parodie op de heersende Jan Salie-geest. Dat er druk tegen werd geprotesteerd was niet vanwege de associatie van de trekschuit met de Jan Salie-mentaliteit, maar omdat Van Lennep de Nederlandse Maagd te midden van dit weinig verheffende gezelschap had laten plaatsnemen! Er was niemand in de pers die het voor Van Lennep opnam. Onder druk besloot de uitgever tegen een heruitgave - die moest wachten tot het einde van de eeuw.¹¹ Een ware omslag! Zou de Nederlandse Maagd zich tijdens de gouden eeuw van de Republiek niet uitstekend op haar gemak hebben gevoeld onder het bonte gezelschap van trekschuitreizigers? Had niet een Fransman geschreven dat er in heel de Republiek niets zo republikeins was als de trekschuit?¹²

Literatuur

- Bientjes, Julia, *Holland und der Holländer im Urteil Deutscher Reisender*, Groningen: Wolters 1967.
- Dorssen, Piet van & Wim van Schaik, ‘De familie Van Dorssen en het Zandpad Breukelen Ouderkerk’, *Vechtkroniek* 38 (2012) pp. 27-36.
- Kennis, Mieke, ‘Gebakken paling en een schuyt-praatje. Per trekschuit door de Vechtstreek’, *Vechtkroniek* 37 (2012), pp. 11-19.
- Mooij, Willem & Van Schaik, Wim, ‘Een bus voor de jagers in Nieuwersluis’, *Vechtkroniek* 48 (2017), pp. 12-16.
- Mooij, Willem & Van Schaik, Wim, ‘Het trekschuitverkeer en de jagersstal in Nieuwersluis’, *Vechtkroniek* 54 (2020), pp. 17-22.
- Strien, C.D. van, *British Travellers in Holland during the Stuart Period*, Leiden: E.J. Brill, 1993.
- Strien-Chardonneau, Madeleine van, *Le Voyage de Hollande: récits de voyageurs français dans les Provinces-Unies, 1748-1795*, Oxford: Taylor Institution 1994.
- Vries, Jan de, *Barges and capitalism passenger transportation in the Dutch economy, 1632-1839*, Wageningen: HES Publishers 1981, pp. 396-398.
- Winkel, Jan te, *De ontwikkelingsgang der Nederlandsche letterkunde VII*, Haarlem: Bohn 1927 (2e druk).

Noten

1. Zie Mieke Kennis, *Vechtkroniek* mei 2012.
2. Zie Willem Mooij & Wim van Schaik, *Vechtkroniek* november 2020, p. 17.
3. Zie Willem Mooij & Wim van Schaik over de inkomsten van de jagers in vergelijking tot die van de schippers: *Vechtkroniek* november 2017, p. 15
4. ‘Persoon die tegen vast loon of tegen provisie het schip in naam en op rekening van een ander voert; zetbaas op een schip.’ (Woordenboek der Nederlandsche taal, lemma ‘zetschipper’)
5. Een verwijzing naar het volle en halve tarief. Militairen, bijv., gingen voor half tarief.
6. Ik geef hier mijn reconstructie van een rapport dat twee pagina’s van het notulenboekje beslaat maar zeer moeilijk leesbaar is vanwege de gebruikte inkt. Wat de schipper betreft, die was al eens op de bon gegaan omdat hij van ‘burgers militairen had gemaakt’, d.w.z. passagiers het volle pond had laten betalen maar voor het halve tarief van militairen boekte.
7. De Vries 1981, 110-112.
8. ‘Men of tolerable fashion, though seated in company of young gentlewomen, with little ceremony, turn themselves about and make water in the canal.’ (Van Strien 1993, 88).
9. Bientjes 1967, 2012.
10. Te Winkel 1927, 160.
11. *Ibidem*, 160-161.
12. De Vries 1981, 114.

Uit het archief

Boze gemeente secretaris

Loenen a. d. Vecht, Postkantoor c. a.

De brief die Willem Mooij vond in het archief in Breukelen geeft goed de gespannen sfeer weer die er op het gemeentesecretariaat in Loenen in 1932 geheerst moet hebben....

Hierbij dien ik bij Uw College een ernstige klacht in als Gemeentesecretaris tegen den gemeentebode J. Spaans, wegens indirecte dienstweigering en belediging.

Gisterennamiddag verzocht ik mej. Spaans een brief op het Postkantoor te doen, daar haar man boven aan het werk was en de bus dadelijk zou worden gelicht. Zij was direct bereid en deed dit gaarne met de vriendelijke woorden: "Ik zal het even gauw doen".

Daarna verschijnt de gemeentebode ter Secretarie en beveelt mij op zeer brutalen toon om geen brieven meer aan zijn vrouw te geven om die te posten, daar mij zeer goed bekend was dat zij volstrekt niets mag doen.

Destijds is ook zij goedgekeurd voor alle diensten op het gemeentehuis, doch dit ter zake.

Om de brutale wijze van spreken niet langer aan

te hooren sloot ik de deur der Secretarie, welke weder werd opengeworpen met de woorden: "G.....☠" en voorts in den gang mij toeroepende "Je bent een mooie ouderling" en wat verder gezegd is dat ik niet verstond.

Een en ander is geschied in tegenwoordigheid der ambtenaren ter Secretarie en ook gehoord door den Burgemeester, die juist uit de Burgemeesterskamer kwam aanloopen.

Ik verzoek u beleefd deze maatregelen te willen nemen die mogen leiden tot geen herhaling van dergelijke brutaliteiten, die reeds zoals U weet meer zijn voorgevallen ten opzichte van mij, als ook ten opzichte van den Burgemeester en den Gemeenteontvanger.

Hoogachtend, C. Hengeveld

Loenen, 11 november 1932

Het toenmalige gemeentehuis aan de Rijksstraatweg lag op de hoek Rijksstraatweg-Bredestraat. Twee panden verder in de Bredestraat lag het postkantoor met de brievenbus. Het was dus niet ver lopen om een brief op de bus te doen. . . . (Coll. W. Mooij)

Openbare lagere sch

Opgesteld door Arie Valkenburg,

Bovenste rij: 1 Gerrit de Rijk, 2 Fake Jagt, 3 Kees Spijker, 4 Hetty Randeraat, 6 Pietje Ledder, 7 Riek Timmer, 8 Fijtje Maasakker, 9 Henk Dalhuizen, 10 Meester Lap, 11 Janny Dalhuizen, 12 Rita van de Vlist, 13 Wil Besselse, 14 Bep Spijker, 15 Leny van de Bosch, 16 Dientje van de Heiden, 17 Berta Spijker, 18 Willem Spijker, 19 Wim Lekkerkerker

(Coll. W. Mooij)

ool Oud Over 1942

't Zweetdruppeltje, Oud Over

Middelste rij: 20 Piet Veen, 21 Paul Sondaar, 22 Dik van Spengen, 23 Cors Stoker, 24 Jas Vlug, 25 Dik Stoker, 26 Jopie Vlug, 27 Stien Besselse, 28 Rosien Valkenburg, 29 Geertje van de Heiden, 30 Gery Bevers, 31 Hilletje Besselse, 32 Dikkie Wingelaar, 33 Gerda van de Bosch, 34 Thea Veen, 35 Rietje Valkenburg, 36 Janneke Lap

Onderste rij: 37 Wim van Bommel, 38 Piet Spijker, 39 Bep Timmerman, 40 Hans Vlug, 41 Henk ten Dijke, 42 Jan Spijker, 43 Mijndert Vlug, 44 Jan Lekkerkerker, 45 Sijmen van Rooijen, 46 Gert Stoker, 47 Arie Valkenburg, 48 Dirk van Rooijen, 49 Jaap van de Heiden

De B.B. Commandopost in Nieuwersluis

Wim van Schaik

De Russische dreiging en het mogelijke gebruik van atoomwapens bij een gewapend conflict vergrootten omstreeks 1950 de vrees voor een Derde Wereldoorlog. Die zou waarschijnlijk in Europa zou worden uitgevochten. Om de burgerbevolking te beschermen werd in 1952 de Organisatie Bescherming Bevolking (de B.B.) opgericht. De verschillende onderdelen, zoals de reddingsdienst, de medische dienst en de brandweer werden aangestuurd vanuit een commandopost. In Nieuwersluis kwam de commandopost voor Kring Utrecht A., commandant werd J.B. Doedens.

Hoewel de B.B. ook ingezet kon worden bij rampen, zoals de watersnoodramp in 1953, lag het accent op hulp in oorlogsomstandigheden. In de praktijk kwam dat neer op de bescherming van de bevolking tegen luchtbombardementen. Daarbij ging het, behalve om chemische en bacteriologische wapens na 1955 met name om atoomwapens. Het was de bedoeling om plaatselijk een zelfbeschermingsorganisatie op te zetten, waarvoor in Loenen achtereenvolgens gedacht werd aan een hoofdkwartier in Dorpsstraat 70,

de oude gymnastiekzaal en het gemeentehuis. Omdat deze ruimte bestand moest zijn tegen de radioactieve neerslag, de zogeheten fall-out, had de realisatie daarvan zoveel voeten in de aarde dat het er niet van gekomen is. Om de hulpverlening te organiseren was het land verdeeld in blokken van ongeveer 1.000 inwoners, de leiding van de hulpwerkzaamheden lag bij een van de bewoners, het blokhoofd. De gemeente Loenen, die toen allen nog bestond uit de dorpen Loenen en Nieuwersluis, was verdeeld in zeven blokken. Ondanks hun uniformen was de B.B. geen militaire maar een burgerorganisatie onder verantwoordelijkheid van de burgemeester.

Een belangrijke taak van de B.B. was ook de informatievoorziening van de burgers. Daarom ontvingen alle gezinnen in september 1961 een envelop met daarin Wenken voor de bescherming van uw gezin en uzelf, een informatiebrochure over de maatregelen die door de huisgezinnen getroffen zouden moeten worden om zo goed mogelijk tegen een atoomaanval be-

In de ABC-ruimte. (Foto: Maaïke van Schaik)

Het is nodig dat een bestuurspost wordt ingericht die vrij is van fall-out.

Hr. van Doornik is al enkele malen advies gevraagd.

Gaan B en W ermede akkoord dat met de inrichting van een dergelijke post niet teveel haast wordt gemaakt i.v.m. de komende grenswijziging? Als de grenswijziging nl. doorgaat zullen er ten aanzien van de huisvesting van het personeel maatregelen genomen moeten worden en zou een grondige verbouwing van het gemeentehuis aan de orde kunnen komen. Hierbij zou bv. een verwarmingskelder tevens vergroot kunnen worden tot een fall-out-vrije bestuurspost.

B. & W. 13/2.62
akb

-1.702
fall-out-rij
ruimte

Het onderbrengen van de hulpdienst had bij B en W geen topprioriteit.

scherm te zijn. Het ging daarbij onder andere om het vinden van schuilgelegenheden in de woning, de aanschaf van voldoende plakband om de woning af te sluiten voor fall-out straling en het aanleggen van noodvoorraden levensmiddelen.

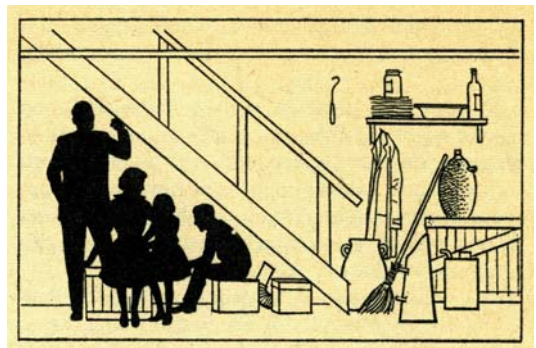
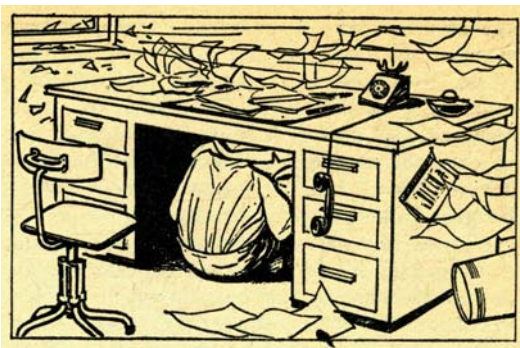
Commandopost bij de Koning Willem III kazerne

Bij de Bescherming Bevolking wordt meestal gedacht aan schuilkelders waar de bevolking onderdak kan vinden ten tijde van een bombardement. De commandopost in Nieuwersluis was dat niet, het was een centrale plaats waar informatie verzameld wordt over dreigende rampen, zoals radioactieve straling. Deze informatie

werd dan gebruikt om de hulpverlening te organiseren.

Al in 1951 kreeg de op te richten B.B. van het Ministerie van Oorlog de beschikking over de voormalige verwarmingskelder van de Koning Willem III kazerne om deze tot commandoruimte te verbouwen. Deze bunker, die ongeveer op de plaats lag van de huidige goedereningang van de gevangenis, was zeker niet ruim. Na de verbouwing waren er een tweetal niet al te grote werkruimten, daarom werden in 1962 plannen voor een nieuwe verbouwing ontwikkeld. De eerste verbouwing had fl. 3.100,- gekost, deze zou ongeveer fl. 400.000,- gaan kosten en zou

Twee van de in Wenken aanbevolen schuilplaatsen bij een atoomaanval: onder het bureau of onder de trap.

bovendien op ernstige bezwaren van het ministerie stuiten in verband met de gebruiksmogelijkheden van de kazerne. Maar het ministerie bood ook uitkomst. De militaire functie van Fort Nieuwersluis was in 1960 opgeheven en de militaire autoriteiten waren bereid om de benodigde ruimte op het fort aan de B.B. (een civiele organisatie die onder verantwoordelijkheid van de burgemeesters viel) ter beschikking te stellen.

Commandopost op Fort Nieuwersluis

Om het fort voor zijn bestemming als commandopost, die het in 1967 kreeg, geschikt te maken waren nogal wat aanpassingen nodig. In de eerste plaats moest het terrein toegankelijk zijn voor vrij veel zwaar verkeer, daarom werd de ophaalbrug over de Nieuwe Wetering vervangen door een dam aan de Rijksweg. Verder werd een deel van de oude bomvrije kazerne verbouwd zodat dit voldeed aan de eisen van de moderne oorlogvoering. De witgeschilderde buitenmuur markeert dat deel van

het gebouw. De muren werden verstevigd en er kwamen gasdichte en drukkbestendige deuren, verder kwam er in het gebouw een luchtzuiveringsinstallatie, een noodaggregaat en een telefooncentrale. Bij stroomuitval kon zelf energie worden opgewekt door het hard trappen op drie speciaal geprepareerde fietsen. In plaats van de benauwde ruimte in de oude commandopost bij de Koning Willem III kazerne kwamen hier, behalve drie werkruimtes, een slaap- en sanitair deel en een kantine.

De werkruimtes

De bezetting van de commandopost bestond uit 45 mannen en vrouwen, die twee weken volledig afgesloten in de post konden verblijven. Daarvan waren er telkens 15 actief in de werkruimtes: de ABC-dienst, de Communicatieruimte en de Commandoruimte, 15 waren eventueel op te roepen en verbleven meestal in de kantine en 15 waren in het slaapvertrek. Het was essentieel dat de bevolking werd gewaarschuwd voordat het atoom-, bacteriologische- of chemische gevaar

De communicatieruimte. (Foto: Maaïke van Schaik)

Kast in de commandoruimte. (Foto: Maaike van Schaik)

ter plekke was aangekomen. Vooral bij nucleaire rampen gaat het om gevolgen op vrij grote afstanden, verspreid over een groot gebied werd gewerkt met vaste en mobiele meetposten.

De A(toom)B(bacteriële)C(hemische) dienst verzamelde informatie over de plaats en de kracht van de explosie, daarvoor werden meetgegevens uit verschillende waarnemingsposten verzameld en samengevoegd. In de commandoruimte werden op basis van de resultaten daarvan, aangevuld met gegevens over de weersomstandigheden, voorspellingen gemaakt waar de fall out terecht zou komen. Via de communicatieruimte werden de nodige diensten in het bedreigde gebied daarvan op de hoogte gebracht

en vervolgens werd de bevolking doormiddel van sirenes, luidsprekerauto's en andere middelen gewaarschuwd.

De bemensing

Bij de oprichting was het de bedoeling dat de B.B., naast een klein beroepskader, zou bestaan uit ongeveer 230.000 vrijwilligers, maar dat voornemen bleek al snel te optimistisch te zijn, er meldden zich niet meer dan 125.000 personen aan. Nu was al bij de oprichting met die mogelijkheid rekening gehouden en was er daarom een 'noodwachtplicht' in het leven geroepen. Deze hield in dat je kon worden opgeroepen om verplicht lid te worden van de B.B. De opgeroepen noodwachters kregen gedurende een aantal zaterdagmiddagen of doordeweekse avonden een opleiding van 150 uur en moesten daarna ongeveer eens per twee maanden opkomen voor oefeningen, ook 's avonds of op zaterdagmiddagen. De vergoeding was niet indrukwekkend: aanvankelijk een gulden voor een avond of middag, in het midden van de jaren zestig werd dit anderhalve gulden. Toen deze plicht in 1958 werd ingevoerd, werden in eerste instantie militairen opgeroepen die hun dienstplicht hadden vervuld. De verwachting was dat zij gevoel voor discipline en teamwork zouden hebben. Dat bleek echter nogal tegen te vallen. Velen, vooral oud-Indiëgangers, voelden er helemaal niets voor. Zij hadden ze het vaderland al een aantal jaren gediend en werden nu ook nog eens tot hun veertigste jaar bij de B.B. ingelijfd. Eind jaren zestig werden zij dan ook vervangen door buitengewoon dienstplichtigen. Dat waren degenen die op enigerlei grond hun militaire dienstplicht (nog) niet hadden vervuld. Dat gaf een toestroom van jongens die vrijstelling hadden gekregen omdat hun lichte niet was opgeroepen, wegens broederdienst of persoonlijke onmisbaarheid. Zij verkeerden in de veronderstelling dat ze met rust gelaten zouden worden en hun gedwongen lidmaatschap van de B.B. kwam de motivatie daar niet ten goede.

Behalve een onvoldoende personeelsbezetting was er ook het probleem dat de B.B.-ers., wanneer zij werden opgeroepen voor rampenbestrijding, vaak moeilijk bereikbaar waren en dat hun opleiding tekortschoot. Fataal was echter de notie dat de B.B. in het geval dat de gevreesde (nucleaire) wereldoorlog zou uitbreken de bevolking waarschijnlijk bijzonder weinig bescherming zou kunnen bieden. 'Indiaantje spelen in de schaduw van de atoombom', zoals het op 11 februari 1961 in een artikel in de Haagse Post werd omschreven.

De opheffing

Hoewel de bedoeling prima was en er natuurlijk best veel B.B.-ers waren die hun taak met idealisme en ambitie uitvoerden, was een grote meerderheid van de bevolking er niet rouwig om dat de organisatie op 1 juli 1986 werd opgeheven. Fort Nieuwersluis stond daarna leeg totdat Natuurmonumenten, de nieuwe eigenaar, enkele jaren geleden het fort een nieuwe bestemming gaf. Als onderdeel daarvan werden ook de oude

Als de nood het hoogst was... kon eigen elektriciteit middels speciale fietsen worden opgewekt. (Foto: Maaike van Schaik)

B.B.-ruimtes zo goed mogelijk in de oorspronkelijke staat teruggebracht. Deze zijn tegenwoordig te bezichtigen.: in de ABC-ruimte is een levensgrote animatie te zien (en te horen) van een Fall Out melding van post 'Anna 30' in Abcoude en in de communicatieruimte gaat het over de melding van een atoomaanval op Amsterdam.

Bronnen:

- RHC Vecht en Venen, Archief gemeente Loenen, 1944-1964, nrs. 262, 265, 266.
- Bart van der Boom, *Atoomgevaar, dan zeker B.B. Geschiedenis van de Bescherming Bevolking*, Den Haag 2000.
- Cor Kaim, voordracht Bescherming Bevolking, gehouden voor Natuurmonumenten op Fort Nieuwersluis, 2020.
- Onbekend, *Loenen/Nieuwersluis, Rijksstraatweg ong. Fort Nieuwersluis LN27c1*, inventarisatie van terrein en gebouwen.
- Rieke Leenders, *Als de hemel valt, Bescherming Bevolking tussen fantasie en werkelijkheid*, Tilburg, 2001.
- Stichting Liniebreed Ondernemen, 'Het vergeten verleden', in Fort Nieuwersluis 2020.

De Nijverheidsschool in Loenen

Wilma de Kruijter-Zandstra en Willem Mooij

Het pand 'Soeterust' aan de Dorpsstraat 26 in Loenen, in de volksmond 'De Hoge Stoep' geheten, heeft een rijke geschiedenis. Tot 1760 maakte het deel uit van een bierbrouwerij, 'De gekroonde A' genaamd, die deels ook ge-huisvest was in een schuur op het erf van het pand Dorpsstraat 44. Lange tijd vormde 'Soeterust' één geheel met het ernaast liggende nummer 24.

In 1877 werd het perceel gesplitst in de huidige twee nummers 24 en 26. In 1917 stond 'De Hoge Stoep' te koop en was het onbewoond. Het was midden in de mobilisatietijd 1914-1918, toen het werd het gevorderd voor de vestiging van het Groepsstafkwartier Hollandse Waterlinie Nieuwersluis. Tot dan toe was dit stafkwartier ondergebracht in het gemeentehuis. Daar zorgde het voor veel overlast voor ambtenaren, tijdens raadsvergaderingen enzovoort.

Daniël van Wijngaarde, drogist uit Purmerend, kocht 'De Hoge Stoep' in 1921 en vestigde er een

drogisterij in. Hij verkocht het pand in 1924 aan Jacobus Tromp, die de drogisterij voortzette.

Oprichting Nijverheidsschool

Begin jaren '20 was het gemeentebestuur van Loenen druk doende om een onderkomen te vinden voor de vestiging van een afdeling van de Utrechtse Industrie- en Huishoudschool voor meisjes, ook wel nijverheidsschool genoemd. Door verschillende inwoners van Loenen, Loosdrecht en Loenersloot was een commissie gevormd om te komen tot de oprichting van een nijverheidsschool voor meisjes, als vervolg op zeven jaar lagere school. De commissie bestond uit de heren Jac. de Jager (namens de christelijke school), A. Valkenburg (Oud-Over) en mevrouw A. van Reenen van Lexmond. Zij hadden de aanzet gegeven met een brief aan de gemeenteraad d.d. 13 april 1922. Deze besloot op 20 april van

Leerlingen in de keuken van de school, ca. eind jaren '40 en begin jaren '50. (Coll. W. Mooij)

Huize 'Soeterust' of 'De Hoge Stoep' waarin de nijverheidsschool gevestigd was op de eerste verdieping van 1923 tot 1931. (Coll. Lisman)

dat jaar in beginsel te komen tot oprichting van een cursus of afdeling voor het geven van nijverheidsonderwijs aan meisjes. Daartoe werd een schrijven gericht aan het bestuur van de Utrechtse Industrie- en Nijverheidsschool.

In een geheime raadsvergadering op 18 april werd de mogelijkheid besproken om huize 'Rijzicht' (dat de volgende dag publiek verkocht zou worden) voor dit doel aan te kopen. De heer J. Pos Dzn. deed het voorstel om de op te richten nijverheidsschool hierin te huisvesten. De voorzitter bracht na enige discussie het voorstel van het raadslid P. Pos in stemming, om het perceel 'Rijzicht' met tuin te doen mijnen, buiten de kosten, op fl. 17.000,-. Hiertoe werd met meerderheid van stemmen besloten. De heer Pos stelde zich beschikbaar om het mijnen op zich te nemen. Kennelijk is dit plan op niets uitgelopen. We lazen er niets meer over in de bronnen.

Op 27 april 1922 schreef de Utrechtse Industrie- en Huishoudschool bereid te zijn een afdeling in Loenen te stichten. Een jaar later werd in de vergadering van B en W (20 april 1923) meegedeeld, dat de bovenkamers van het huis 'De Hoge Stoep' waren gehuurd door mej. Bader, directrice van de genoemde school in Utrecht, om er per 1 mei een industrie- en huishoudschool in te openen. Dit besluit werd door de 'heren wethouders toegejuicht'. De huur van de bovenkamers bedroeg fl. 500,- per jaar, exclusief gebruik van het souterrain als bewaarplaats voor rijwielen. Inclusief zou de huurprijs fl. 625,- gaan bedragen. Het gemeentebestuur besloot dat de fietsen wel elders konden worden gestald, namelijk bij Leeuwenhoek (t.o. het Raadhuis van Kronenburg, gesloopt in 1934) of bij Van Nes (stalhouderij waar nu 'De Eterij' en 'Paolo's' gevestigd zijn). De noodzakelijke inwendige verbouwing van 'De Hoge Stoep' tot leslokalen kwam voor rekening van de gemeente. Ook de gemeenteraad van Vreeland besloot bij te dragen in de kosten van de school. Van de totale onkosten werd 70% gedragen door het Rijk, 30% door de gemeentelijke en particuliere bijdragen en de schoolgelden.

Opening

Begin mei 1923, toentertijd nog het begin van het nieuwe schooljaar, werd de school in gebruik genomen. , toentertijd nog het begin van het nieuwe leerjaar. Uit het verslag over het eerste jaar van de school citeren we: "Op 1 mei 1923 werd te Loenen aan de Vecht in de bovenwoning van 'De Hoge Stoep' in de Dorpsstraat een dag-nijverheidsschool geopend, in tegenwoordigheid van Burgemeester en Wethouders, enige raadsleden, enige dames, aan wier initiatief deze school hare oprichting te danken heeft, en de directrice der Utrechtse Industrie- en Nijverheidsschool. Vijfentwintig meisjes uit Loenen en omliggende gemeenten vormden het eerste leerjaar van den tweejarigen cursus, waarin onderricht wordt gegeven in linnen naaien en

Groepsfoto van leerlingen in de tuin van 'De Hoge Stoep', 1927.

Achteraan v.l.n.r.: directrice van de school Maria Johanna Nieuwenhuizen-Pos (geb. te Zuilen 23 februari 1883), Catrien Vriens, Jannie van Wijngaarden, Bep Veen, Mas Blok, Lies Hoeksema, Annie IJsseling en Neel Bakker; middelste rij: Gerrie van der Neut, Annie Driessen, Jaantje van der Heede en Jaantje Zuidervaart; vooraan: Catrien van Schaick en Jantien Landsaat. (Coll. W. Mooij)

verstellen, fraaie handwerken, strijken, Nederlands, aardrijkskunde en rekenen. De middagcursus in linnen naaien werd bezocht door 11 leerlingen, de avondcursus door 14 leerlingen. Op 1 oktober werd een middagcursus geopend in kostuum naaien met 25 leerlingen.”

Het totale aantal leerlingen in oktober van het eerste jaar bedroeg 68. Ze kwamen grotendeels uit Loenen (22), Loosdrecht (19), Vreeland (10), Breukelen (7) en Ter Aa (4). Verder waren er nog enkele leerlingen uit Abcoude, Baambrugge, Loenersloot, Maarssen en Nederhorst den Berg. Als belangrijkste leerkracht werd genoemd mevr. de wed. M.J. Nieuwenhuizen-Pos, oud-lerares in handwerken aan de Utrechtse

nijverheidsschool. Aan haar zorg was de dagelijkse leiding van de school toevertrouwd. De overige leraressen waren: mej. A.J. van der Spek, mej. M.H. Brons en mej. H. van der Kuip. Het overblijven tussen de middag van de kinderen die van ver kwamen gebeurde onder toezicht van de leerkrachten.

In 1924 bedroegen de les gelden voor de dagcursus fl. 15,- per jaar; deze lessen werden gegeven op alle weekdays van 9-12 en van 14-16 uur. Voor de middagcursus (tweemaal per week van 14-16 uur) betaalde men fl. 20,- per jaar; voor het lager onderwijs op de zaterdagen fl. 5,- per jaar. De cursus kostuum naaien op de woensdagmiddagen kostte fl. 15,- per jaar’ een avondcursus op twee dagen fl. 10,- per jaar.

De school voorzag duidelijk in een behoefte, er kwamen leerlingen uit de wijde omgeving van Loenen. In dit verband maken we even een klein uitstapje naar Baambrugge. In 1917 werd op initiatief van de directeur van de Utrechtse Industrie- en Huishoudschool een kookdemonstratie gegeven in Baambrugge, om de inwoners te leren hoe ze een ‘goedkope en smakelijke pot’

Groepsfoto gemaakt ter gelegenheid van de officiële opening van de nieuwe huishoudschool aan de Vreelandseweg 11 in 1931. (Coll. W. Mooij)

konden bereiden. Als vervolg hierop werd onder de inwoners een boekje verspreid, getiteld ‘Wat zullen we eten? Goede voeding in dure tijden’, geschreven door mej. Martine Wittop Koning. Het was uitgegeven door de commissie Volkslectuur van de Maatschappij tot Nut van ’t Algemeen. Alles op kosten van de gemeente. Door de Eerste Wereldoorlog was er sprake van schaarste aan levensmiddelen en brandstoffen. De kookdemonstratie en het boekje droegen bij aan het efficiënt omgaan met de schaarse levensmiddelen.

Snelle groei

Het aantal leerlingen van de nijverheidsschool in Loenen groeide snel. In 1924 maakten al 136 leerlingen gedurende langere of kortere tijd gebruik van het onderwijs. De lessen werden over het algemeen trouw gevolgd, lazen we in het jaarverslag. Aan het eind van het eerste leerjaar (eind april 1924) werd een druk bezochte tentoonstelling gehouden van het door de leerlingen ver-

vaardigde werk. Nu er geregeld twee flinke klassen aanwezig waren, voldeed het onderkomen in ‘De Hoge Stoep’ niet meer aan de “bescheiden eisen omtrent hygiëne en schoolinrichting”. En er bleek een stevige financiële basis te zijn: de cursusgelden bedroegen fl. 221,50 meer dan geraamd was. Al met al genoeg reden om voor een meer passende lokaliteit te gaan zorgen, aldus het verslag van de directrice. “Opdat deze door de middenstand zo zeer gewaardeerde instelling niet verloren zal gaan.”

Dat de school snel groeide blijkt ook uit een schrijven van het Utrechtse bestuur aan B en W van 22 december 1924. Het bestuur stelde daarin voor de huur van het pand na 25 april 1925 niet te verlengen, “daar het, nu het aantal kinderen dat de school bezoekt zo groot is geworden, niet meer voor het doel geschikt is”. De architect en gemeenteopzichter H.A.J.F. Hissink (1864-1933) stelde voor om een berekening te maken voor een nieuw te bouwen school. Hij zou daartoe contact opnemen met de directrice van de Utrechtse school over haar wensen op dit punt.

In de raadsvergadering van 26 februari 1925 werd over de nieuwbouwplannen gesproken. Besloten werd dat de voorzitter zich zou wenden tot de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen in verband met een bijdrage in de kosten. Enkele maanden later kwam het onderwerp in de gemeenteraad weer ter sprake, nu om grond te kopen voor een nieuwe nijverheidsschool, voor een bedrag van fl. 25.000,-. Inmiddels lag er ook een wat eenvoudiger plan ter tafel ten bedrage van fl. 13.000,-. Een eventuele derde optie was de koop van een huis in de Dorpsstraat (het huidige nr. 39), van G. Vor der Hake, kosten fl. 8.685,-.

De plannen voor nieuwbouw waren er, maar het zou nog enkele jaren duren voor het zover was. Het huurcontract met de eigenaar van 'De Hoge Stoep' Jacobus Tromp werd per 1 mei 1928 vernieuwd voor een periode van drie jaar, dus tot 30 april 1931. De huur bedroeg nog steeds fl. 500,- per jaar. In februari 1928 wilde Tromp voor de verhuur van de bovenverdieping van zijn pand echter een huurverhoging doorvoeren van fl. 50,-. Dit omdat er waterleiding was aangelegd in de lokaliteiten en het waterverbruik voor zijn rekening kwam.

Leerlingen en leraressen voor de school, jaren '30.

Plannen voor nieuwbouw

De plannen voor nieuwbouw werden in het voorjaar van 1930 concreet. Het bestuur van de Vereniging de Utrechtse Industrie- en Huishoudschool gaf begin maart van dat jaar aan de gemeente-architect Hissink opdracht om een plan voor een schoolgebouw met drie leslokalen te ontwerpen. In het leerplan zou dan ook het onderwijs in koken worden opgenomen, waarvoor een keuken vereist was.

Op 14 maart 1930 schreef verhuurder J. Tromp een boze brief aan het gemeentebestuur van Loenen. Kennelijk had hij gehoord van de nieuwbouwplannen. Hij kon, zo schreef hij, de huur niet langer voortzetten: "Het misbruiken zonder orde en het spektakel met klassen bij aanvang en wisselen van lessen, de wanorde met smijten van stoelen en tafels is niet meer toelaatbaar." Als er geen verandering zou komen, zag hij zich genoodzaakt om geen toegang meer te verlenen, "met alle bezwaren van dien als huurders". De directrice van de Utrechtse school reageerde naar de gemeente toe in de trant van: wij doen er alles aan om wanorde te voorkomen, maar de verhuurder is niet voor rede vatbaar: "Vernomen hebbende dat de heer Tromp aan uw college een klacht heeft ingediend over vermeende wanorde (...), heb ik

Getuigschrift van Marretje van Zalingen, uitgereikt op 29 april 1936.
(Coll. W. Mooij)

met den heer Tromp gesproken en getracht tot overeenstemming te komen. Dat deze poging niet als geslaagd mag worden beschouwd, ligt m.i. aan de ontoegankelijkheid van dezen huisheer om naar rede te luisteren. Het gesprek eindigde met een dreigement van zijn kant om met mei a.s. de deur te sluiten en onze leerlingen niet meer toe te zullen laten. Wat de klacht betreft, ben ik ervan overtuigd dat daartoe geen bijzondere reden bestaat. Er wordt bijna het onmogelijke gedaan om de benedenbewoners niet te hinderen. Dat dit met ca. 50 kinderen voor de leraressen geen gemakkelijke taak is, zult u begrijpen.” De brief d.d. 21 maart die het gemeentebestuur vervolgens stuurde naar de heer Tromp had eenzelfde strekking. Het conflict duurde voort, zodat zelfs een rechtskundig adviseur van de Utrechtse vereniging werd ingeschakeld.

De verhoudingen waren inmiddels danig verziekt. In mei 1930 verbood eigenaar Tromp de kinderen om nog langer gebruik te maken van het privaat. “Dat”, zo deelde hij mee, “had hij niet verhuurd”. Wethouder Molsbergen stelde voor om Tromp fl. 100,- te geven als vergoeding, niet omdat de verhuurder er recht op had maar in het belang der school, maar dit voorstel werd in de raadsvergadering verworpen. Op voorstel van J. Soede besloot men zich te houden aan het juridisch advies van J. Nauta, advocaat te Utrecht, en de zaak over te laten aan B en W om een en ander tot een goed einde te brengen.

Medio februari 1930 hadden B en W van Loenen al aan Jacobus Tromp laten weten de huur van de bovenwoning van ‘De Hoge Stoep’ schriftelijk op te zeggen met ingang van 1 mei 1931.

De bouw van de nieuwe school aan de Vreelandseweg werd nu voortvarend ter hand genomen. In de zomer van dat jaar werden de plannen in overleg tussen de gemeente en het bestuur van de Utrechtse school verder uitgewerkt. De raadgeving akkoord met de uitbreidingsplannen voor de vakken koken en huishoudelijk werk. Op 22 september kwam bij B en W het bericht binnen dat de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen het ingezonden bouwplan van de gemeentearchitect Hissink had goedgekeurd. Hissink liet in oktober aan het gemeentebestuur weten, dat hij van de Vereniging Utrechtse Industrie- en Huishoudschool de opdracht had gekregen om een nieuwe school te ontwerpen aan de Vreelandseweg 11, percelen kadastraal bekend onder sectie A nrs 1066 en (deels) 1069, volgens “bijgaande tekening en omschrijving”. Het plan voorzag in een breed, symmetrisch gebouw met drie verschillende lokalen: één voor lager onderwijs en naaien, één voor naaien (d.m.v. een houten harmonica-deur kon er één lokaal van gemaakt worden), en een keuken. Voorts zijn op het ontwerp o.m. ingetekend: een gang en entree met kleedkamer (garderobe) en spreekkamer, toiletruimte met wc’s, droogkamer en bergkamer. Rondom de school zou een plein met grind worden aangelegd. De gemeente verleende de vergunning voor de bouw.

Verhuizing

De verhuizing met ingang van 1 mei 1931 kon worden gerealiseerd. Het pand in de Dorpsstraat moest volgens het huurcontract in de oude staat worden teruggebracht. De gemeenteraad besloot op voorstel van B en W fl. 300,- aan Tromp te vergoeden, zodat hij e.e.a. zelf in orde kon laten maken “naar eigen inzicht”. Eigenaar Jacobus Tromp ging hiermee akkoord. De officiële opening van het nieuwe gebouw aan de Vreelandseweg vond

*Kleine foto's van een schoolreisje/kamp eind jaren '60.
(Coll. mw. L. Petrovic-Deurwaarder, die lerares was op de school)*

plaats op 23 september 1931, 's middags om 14.30 uur, in aanwezigheid van veel autoriteiten. Ter gelegenheid van dit heuglijke feit werd een prachtige groepsfoto gemaakt, waarop onder meer

de leerlingen, de leerkrachten, burgemeester E.A.H.A. van de Velde, wethouders, raadsleden, burgemeesters uit de regio, de architect H. Boers (1896-1971), destijds werkzaam bij Hissink, bestuursleden van de Utrechtse school en Loenense afdeling, en initiatiefnemers van het eerste uur te zien zijn.

Het gemeentebestuur bood bij deze gelegenheid een mooi cadeau aan, gekocht door de burgemeester: een hangklok ter waarde van fl. 41,-, te plaatsen in de hal van de school.

Het jaarverslag over 1931 van de Utrechtse school maakte met vreugde melding van de ingebruikneming en officiële opening: "Drie ruime, frisse lokalen en voldoende bijvertrekken geven een grote verbetering vergeleken met de vroegere, primitieve huisvesting. Er kunnen nu ook meer leerlingen geplaatst worden, van welke gelegenheid dadelijk gebruik gemaakt werd. De landbouwhuishoudschool heeft in ons nieuwe gebouw ook huisvesting gezocht en gevonden." Het aantal leerlingen bedroeg in dat jaar 190: 100 leerlingen voor de tweejarige dagcursus, 49 voor de dagcursus kostuum naaien, en 41 voor de avondcursus linnen naaien. De meisjes droegen in deze jaren een ruim wit schort en een kookmuts op het hoofd, zoals ook te zien is op de grote groepsfoto. In de latere jaren zien we een bandschort en mutsje, wat meer zichtbaar liet van de eigen kleding van de meisjes.

Dependance

In een brief van de Utrechtse Industrie- en Huishoudschool d.d. 22 september 1943 aan de heer N.J.C.M. Kappeyne van de Coppello, voorzitter van de Vereniging 'Ons Huis', lezen we dat dit lokaal erbij gehuurd moest worden voor fl. 400,- per jaar, voor de periode van een jaar. Met stilzwijgende verlenging, tenzij één van de partijen de huur tijdig had opgezegd. Dit in verband met de grote toeloop van leerlingen! Ook in de jaren ná de Tweede Wereldoorlog is de nijverheidsschool in Loenen, veelal huishoudschool genoemd, nog decennia in gebruik geweest. Met

de komst van de Mammoetwet begin jaren '70 en de nieuwe eisen die toen vanwege keuzevakken aan het lesprogramma werden gesteld, kon de school niet meer blijven bestaan en werd hij in 1975 opgeheven. Het pand is daarna nog geruime tijd in gebruik geweest onder meer als jeugd-honk en peuterspeelzaal en droeg de naam 'De Hoefnagel'. Met de realisatie van dorps-huis 't Web in 1997 verhuisden die instellingen daarheen en kwam het pand weer leeg te staan. Na verkoop door de gemeente is het al weer jaren in particuliere handen en wordt het bewoond als dubbel woonhuis.

Bronnen:

- Gemeente-archief Loenen 1819-1943, notulen van de raadsvergaderingen, collectie RHC Vecht en Venen inv. nrs. 58-60; notulen van de vergaderingen van B&W, collectie RHC Vecht en Venen inv.nrs. 70-73; notulen van de geheime raadsvergaderingen, collectie RHC Vecht en Venen inv.nr. 63.
- Gemeente-archief Loenen 1819-1943, stukken betreffende de Nijverheids-school voor Meisjes te Loenen, 1923-1942, collectie RHC Vecht en Venen inv. nrs. 838-843.
- Gemeentearchief Abcoude-Baambrugge, raadsnotulen 27 maart en 11 mei 1917, collectie RHC Vecht en Venen inv.nr. 70. Met dank aan Harmen Hoogenhout, die ons hierop attent maakte.
- Monumenteninventarisatie provincie Utrecht, deel Loenen, Utrecht/Zeist 2000.

Aanvulling Molenaars van koren-molen 'De Hoop'

Door miscommunicatie ontbreken er in het vorige nummer van de Vechtkroniek enkele gegevens in het artikel over de molenaars van koren-molen 'De Hoop' (pag. 23 e.v.). Hierbij willen we die nog graag met u delen:

1. Jannie Treure (1917-2001), dochter van Johannes Bastiaan Treure en Hermina van Dijk, was gehuwd met Hendrik de Haan, zoon van de wagenmaker Pieter de Haan en Johanna Peek. Het sterfjaar van Henk de Haan was niet ingevuld, dit is 1963.
2. Pieter Schuurman, eigenaar van molens 'De Ruiter' in Vreeland en 'De Hoop' in Loenen, was op 21 juli 1893 geboren in Achttienhoven als zoon van Evert Schuurman en Geertruida Dorresteyn. Hij was dus een broer van Hendrik Schuurman, de eerste echtgenoot van Hermina van Dijk. Pieter Schuurman trouwde met Annigje Reijersen van Buuren, zij kwamen in 1926 in Vreeland wonen. Hun zoon Evert Marcelis (1921-1990) woonde met zijn vrouw Rie Kroon (1921-2017) en hun kinderen in de molenaarswoning naast 'De Hoop'.

Sporen van de WIC in Loenen

Juliette Jonker-Duynstee

Op 21 mei a.s. vindt de feestelijke herdenking plaats van het feit dat precies 375 jaar geleden de eerste schepenen benoemd werden in Brooklyn, een van de nederzettingen die begin 17de eeuw aan de Amerikaanse oostkust gesticht waren door Nederlandse kolonisten die vaak werkzaam waren voor de West-Indische Compagnie (WIC). Deze in 1621 opgerichte compagnie richtte zich op de handel op en tussen West-Afrika, de Cariben en Noord- en Zuid Amerika en was daarnaast actief in de kaapvaart en slavenhandel. Tijdens de herdenking 'Breukelen-Brooklyn 375' wordt de Zusterstad-overeenkomst getekend door de burgemeesters van Brooklyn en Breukelen (Stichtse Vecht). Gedurende het jaar zullen er diverse evenementen plaatsvinden, met name gericht op Breukelen. Maar ook in de voormalige gemeente Loenen zijn herinneringen te vinden aan betrokkenheid bij de WIC.

Hollandse herinneringen in Amerika

De Hollanders noemden begin 17de eeuw de door hen gestichte nederzettingen naar de dorpen uit hun moederland: van New Amsterdam (nu: New York), Brooklyn (Breukelen), Harlem (Haarlem), Flushing (Vlissingen) tot Utrecht, Rotterdam en Amersfoort. Van hieruit werden goederen door de WIC naar Nederland gevoerd, met name beverpelzen, die verwerkt werden tot vilt voor de hoedenindustrie. Vaak werden deze met de inheemse Indianen geruild tegen Hollandse glazen kralen en exotische schelpen die de VOC-schepen uit Indië en de Stille Oceaan hadden meegebracht. Maar ook bomen en heesters werden overzees vervoerd en sloegen hier wonderwel aan. Huizen, gerechten, straatnamen en -patronen, familienamen en woorden, Nederlandse wortels zijn in Oost-Amerika overal aanwezig. Andere 'erfenissen' van de Nederlanders waren de vrije handel en religieuze tolerantie, belangrijke elementen in de

ontwikkeling van het huidige New York.

WIC-herinneringen in de Vechtstreek

In Nederland herinneren vooral de pakhuizen en kantoren van de WIC en de huizen waarin de WIC-bewindhebbers woonden aan de banden met de WIC. Tientallen grachtenpanden in Amsterdam en buitenplaatsen rondom de stad werden bewoond door deze mensen, die hun fortuin vaak op een manier verwierven die nu ernstig wordt afgekeurd en momenteel erg actueel is. Vooral de slavenhandel waar de WIC zich mee bezig hield staat nu in de belangstelling middels publieke discussies en diverse tentoonstellingen. Naast enkele locaties met WIC-bandens in Breukelen zijn er ook in Nieuwersluis, Loenen en Vreeland in ieder geval drie huizen te vinden waarvan een eigenaar of zijn kind zijn vermogen (deels) te danken had aan betrokkenheid bij de WIC: Over-Holland in Nieuwersluis, Ruygenhof in Loenen en Vrederust in Vreeland.

Over-Holland

De buitenplaats Over-Holland was van 1755 tot 1799 in handen van Willem Straalman, heer van Ruwiel, en Margaretha Kops. Zij hadden twee dochters, Margaretha en Cornelia. Margaretha (1747-1816) trouwde in 1769 met Gerrit Cor-

Het gezin van Willem Straalman, 1786. Pastel door Rienk Jelgerhuis. (Part. coll., afbeelding via RKD)

ver Hooft (1744-1807), lid van de Gedeputeerde Staten van Noord-Holland en schout van Amsterdam. Hij had zijn fortuin gemaakt mede door werkzaamheden als directeur van de Sociëteit van Suriname. Deze in 1683 opgerichte particuliere onderneming had als doel winst te maken op het beheer en de verdediging van de kolonie Suriname en bestond deels uit bewindvoerders van de WIC. Het echtpaar moet ongetwijfeld regelmatig bij hun (schoon)ouders op Over-Holland op bezoek zijn geweest. Onder Willem Straalman is de koepelzaal aan het huis gebouwd, werd de oranjerie annex koetshuis gebouwd en is de landschappelijke parkaanleg tot stand gekomen, een van de vroegste voorbeelden van deze stijl in Nederland.

Ruygenhof

In 1723 kocht de Johanna Maria Bors van Waveren-van Riebeeck (1679-1759) de buitenplaats Ruygenhof in Loenen. Zij was in Batavia geboren als dochter van de latere gouverneur-generaal van Nederlands-Indië (van 1709 tot 1713), Abraham van Riebeeck en Elisabeth van Oosten. Haar enorme fortuin had zij vooral te danken aan de erfenissen van haar twee overleden echt-

Op de Nieuwe Kaert van Loenen uitgebracht door Covens en Mortier uit 1726 is de aanleg van de buitenplaats Ruygenhof goed te zien.

genoten, Johan van Hoorn (1653-1711, gouverneur-generaal van Nederlands-Indië van 1701 tot 1709) en Cornelis Bors van Waveren (1662-1722). Haar laatste echtgenoot was lid van de raad van Amsterdam, pensionaris van de stad, bewindhebber van de WIC en directeur van de Sociëteit van Suriname van 1694 tot 1724. Het stadshuis van het echtpaar Bors van Waveren was Herengracht 502, de tegenwoordige ambtswooning van de burgemeester. Als buitenplaats bezaten zij Bosbeek in Heemstede. Na het overlijden van Bors van Waveren kocht zijn weduwe zelfstandig Ruygenhof, dat zij tot circa 1750 in bezit had. De buitenplaats werd in 1836 gesloopt; in 2011-12 werd een nieuw huis op het terrein gebouwd, genoemd naar zijn illustere 17de-eeuwse voorganger.

Vrederust gezien vanaf de Vechtzijde. (foto J. Jonker)

Vrederust in Vreeland

Bernardus de Wilhem kocht in 1755 het huis Vrederust aan de Klapstraat 25, een huis dat begin 18de eeuw ontstaan was uit de samenvoeging van een woonhuis en brouwerij. De Wilhem was een kleinzoon van Michiel de Ruyter en diens derde vrouw Anna van Gelder, via hun dochter die getrouwd was met Coenraad de Wilhem. Bernardus bracht het in 1739 tot schepen van Amsterdam en in 1748 bewindhebber van de West-Indische Compagnie. Vanaf 1761 was hij Directeur der Sociëteit van Suriname. Na zijn overlijden in 1769 erfde zijn zus Margaretha het huis, die het verkocht. Bernardus liet fl. 110.000,- na, wat in die tijd een enorm vermogen was.

Tante Kee, de evacuée

Een herinnering van Willem Mooij
met een staartje...

Willem Mooij en Juliette Jonker-Duynstee

“In het laatste jaar van de oorlog hadden wij een evacuée in huis. Ondergedoken zo werd ons later verteld. Zij werd door ons ‘tante Kee’ genoemd. Tante Kee was een kleine vrouw met grijs achterovergekamd haar, bijeengebracht in een knot in haar nek. Toen er op een keer ‘s nachts luchtalarm was en wij door vader uit ons bed waren geroepen, zagen wij hoe lang de haren van tante Kee waren. Zij reikten tot haar achterste. Ook zagen wij de tanden en kiezen van tante Kee, die de nacht doorbrachten in een glas water op het nachtkastje. Tante Kee had een eigenaardigheid.

Bij het middagmaal, hetwelk wij gezamenlijk gebruikten, zat tante altijd op een onsmakelijke wijze te smakken. Bij elke hap die tante nam wisten wij wat zou volgen. Het kwam, zo bemerkten wij later, omdat tantes bovengebit niet klemvast zat. Het gebeurde nogal eens, wanneer tante een hap voedsel tot zich wilde nemen en daartoe haar mond opensperde, gelijk een jonge vogel, dat haar bovengebit losliet van haar verhemelte en tante de warme hap tussen haar verhemelte en het naar onder gezakte bovengebit stak. Het betaamde ons niet daarom te lachten, vonden onze ouders. Maar wij konden, wanneer zulks plaatsvond, een zacht gegiechel nauwelijks onderdrukken. “Gaat u maar even naar het aanrecht tante” zei onze moeder goedaardig, “dan kunt u gemakkelijker uw prothese reinigen en de boel weer op orde brengen. Als u een beetje opschiet blijven de suikerbietenkoeken nog

Voorkant van de gedichtenbundel 'Het Zaad' door Martien Beversluis
met het dubbelportret van hem en zijn vrouw door Han van Meegeren.
(Coll. W. Mooij)

wel even warm!” Soms, als tantes gesmak zelfs onze vader te veel werd, zei hij er wat van. Verder durfde hij tante nooit rechtstreeks vermanen. Wilde hij tante sparen? Of was er eerbied voor ‘de ouderdom’? Wij wisten het niet en durfden vader er niet naar te vragen.

Met Dankbaarheid en
herinnering aan uw
huigenooten Evacuee
Kee Blom Mei 1945

Dankwoorden van Kee Blom op het schutblad van het boekje.

Op een keer toen tante Kee tijdens het gebruiken van de maaltijd wederom hevig zat te smakmullen, sprak vader met vermanende stem tot onze jongste zus; “Ineke! Zit niet zo afschuwelijk te smakken onder het nuttige van je eten! Wij allen vinden dit een heel onsmakelijk gehoor! Waarop onze zus verontwaardigd, maar volgens ons terecht, uitriep: “Dat doe ik niet, dat doet tante!” “Hou je grote mond” riep vader bits. “Er wordt hier tijdens de maaltijd niet gesmakt. Wat krijgen we nou, we zijn toch geen varkens?” Waarop tante oreerde: “U kunt het de kinderen niet vroeg genoeg leren, later zullen zij u dankbaar zijn voor deze vaderlijke vermaningen!”

Vaders vermaningen bleven zonder resultaat.

Het smakken verminderde niet. Wij wenden er aan. Als wij ‘de Heer van Dood en Leven’ gedankt hadden voor het vette der aarde, vroeg onze oudste zus nog wel eens plagend: “Heeft het gesmakt tante?” Waarop tante meestal antwoordde: “Heerlijk kind, wel moge het u allen bekomme, de zegeningen des Heeren zijn weer wonderbaarlijk”. Wij verstonden deze woorden, maar begrepen ze niet. Achteraf niet verwonderlijk als je suikerbieten hebt zitten eten.

Zondagsmorgens ging tante Kee trouw naar de Hervormde Kerk. Volgens haar zeggen bad zij daar veel, vooral voor ons en onze ouders, die haar zo liefderijk in hun midden hadden opgenomen. Kort na de bevrijding is tante Kee bij ons weggegaan.

Bij haar vertrek schonk zij ‘Het Zaad’, een boekje met gedichten geschreven door Martien Beversluis. Beversluis en zijn vrouw Jo staan op de kaft afgebeeld in een dubbelportret, op 4 mei 1942 geschilderd door Han van Meegeren, de schilder die later met name beroemd zou worden om zijn vervalsingen, maar die, zoals de foto toont, een zeer getalenteerde portretschilder was.

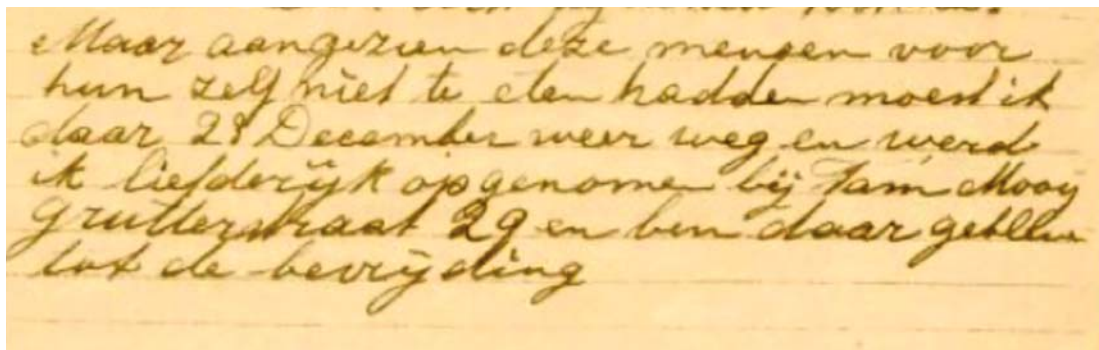
Bewijs van aangifte vermissing persoonsbewijs Keetje Frenk. (Coll NIOD)

Loenen 10 Octov 1944. 9

Door Keetje Frenk geb te Rotterdam
17 Octov 1946. is hier aangifte gedaan
van vermissing van haar persoonsbewijs
verloren op de plaats van Othman
van Lamm.

De oppervachtmeester
L. C. J. J. J.

GEEMEENTEBESTUUR
LOENEN

“Uit dankbaarheid en herinnering aan uw huisgenoot en evacuee mevr Blom, mei 1945”, schreef tante Kee voorin het boekje. Dit was het laatste wat wij van haar hebben gehoord.”

Tot zover het verhaal van Willem Mooij. Onverwacht kwam er veel later, begin 2020, meer nieuws over Kee Blom. In het kader van de herdenking van 75 jaar bevrijding zocht mevrouw Ans Leijen-Bouman voor het ledenblad van de gereformeerde kerk, Ons Contact, verhalen over de oorlogstijd en de bevrijding in Loenen. Zij zocht contact met Maarten Bootsma van de Historische Kring Loenen, die al jaren bezig is met onderzoek naar deze periode. Hij vond in de archieven van het NIOD (Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie) een dagboekje van ‘tante Kee’, mevrouw K. Blom-Frenk. Het dagboekje is maar zeven pagina’s dik en gaat vooral over haar oorlogsperiode, de plaatsen waar ze is geweest en wat ze heeft meegemaakt. Hieruit blijkt dat zij een joodse vrouw was die oorspronkelijk in Rotterdam woonde en daar de meidagen meemaakte, inclusief het bombardement van Rotterdam, waarna Nederland zich moest overgeven (op een stukje Zeeland na). Zij kwam op een andere plek in Rotterdam te wonen, maar moest hier op 15 februari 1941 vertrekken omdat ook dat huis gebombardeerd werd. Na veel omzwervingen kwam zij terecht in Scheveningen, waar zij huishoudster werd maar waar ze in december 1942 te horen kreeg dat alle joden uit Scheveningen gedeporteerd zou worden. Daarop probeerde ze zelfmoord te plegen door de

Dankwoorden van Kee Blom op het schutblad van het boekje.

gaskraan open te zetten, maar dit mislukte en ze kwam bij het ziekenhuis aan de Zuidwal in Den Haag. Na vier weken mocht ze hier weg en begon haar onderduikperiode. Haar tocht, met telkens een verblijf van een aantal weken tot maanden op één plek, leidde haar van Amsterdam, Bennekom, Heumen, Overasselt, Cuyk, Vianen, Langeboom, Ottersum (Limburg) en via Duitsland over Kalkar en Gendringen kwam zij in oktober 1944 kwam ze in Loenen terecht. Tijdens deze laatste reis verloor zij haar persoonsbewijs, getuige het de aangifte die zij deed bij de gemeente Loenen op 10 oktober. “Door Keetje Frenk, geboren te Rotterdam op 17 november 1876, is heden aangifte gedaan van vermissing van haar persoonsbewijs, verloren op de vlucht van Ottersum naar Loenen. De opperwachtmeester L. de Jong”. In Loenen vond zij onderdak bij de weduwe Postma. Zij schreef in haar dagboekje: “Maar aangezien deze mensen voor hun zelf niet te eten hadden moest ik daar 23 december weer weg en werd ik liefderijk opgenomen bij de familie Mooij, Grutterstraat 7 en ben daar gebleven tot de bevrijding.”

Zo komt onverwacht door verschillende bronnen weer een stukje persoonlijke geschiedenis uit de oorlogsperiode tot leven!

Het dagboekje van Kee Blom-Frenk is gedigitaliseerd en getranscribeerd. Zij beschrijft levendig haar vlucht, een aangrijpend verhaal. Het is online te vinden via Google.

Muzikanten in Loenersloot

Uitg. E. Spruijt, Boekh., Loenen a/d Vecht. No. 6396

Slot. LOENERSLOOT.

Coll. Lisman

Deze foto geeft een levendig beeld van bewoners van Loenersloot aan het begin van de 20ste eeuw. We zien een optreden van zes koperblazers in uniform met petten op het hoofd. De reden voor dit optreden is mij niet bekend. De bevolking is in ieder geval uitgelopen. Links poseren kinderen voor de fotograaf, met hun witte overjurken en jassen, hoed of pet op het hoofd en klompen aan de voeten. Rechts luisteren wat mensen en praten met elkaar.

De foto is één van de 400 prentbriefkaarten die - in een brede context met veel toelichtende teksten - gepubliceerd worden in het boek 'Thuis heb ik nog een ansichtkaart - prentbriefkaarten van de Vechtstreek uit de col-

lectie Lisman, 1900-1925' dat deze maand is verschenen. Juliette Jonker en Edward Munnig Schmidt verzorgden de teksten van dit prachtig vormgegeven hardcover boek van 256 pagina's.

Aansluitend aan de ALV van de Historische Kring Loenen op 3 juni in de Grote kerk in Vreeland zal Juliette Jonker aan de hand van het boek een lezing (met veel plaatjes) geven over het leven in onze regio aan het begin van de 20ste eeuw. Mits de dan geldende maatregelen dit toestaan natuurlijk.

www.hkloenen.nl

